

GOD EN DE MAMMON

Brave New Books

Eerste druk 2021 © Geert Fokkens

Coverfoto: Het Laatste Oordeel – fresco van Michelangelo (1541)
Sixtijnse Kapel - Vaticaanstad

ISBN: 978-94-641-8875-2

Uitgeverij: Brave New Books (onderdeel van Singel Uitgeverijen Amsterdam)
www.bravenewbooks.nl

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet, of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

Voor mijn lieve Dijana voor haar geduld en ondersteuning.

Geert Fokkens

God en de Mammon

Brave New Books

Verantwoording

Dit boek is geen religieus werk, want erg religieus ben ik niet. Ik heb het geschreven als een historisch roman en ben dus uitgegaan van een authentiek historisch gegeven. De meeste in dit verhaal beschreven personen zijn daarom niet fictief.

Veel van die mensen zijn reeds overleden, maar op het moment waarop ik met het schrijven begon waren er een aantal nog in leven. Tegen sommigen liep op dat moment nog steeds een justitieel onderzoek.

De oorspronkelijke geschiedenis is door mij geromantiseerd, daarbij zijn enkele personages verzonnen.

Ook zijn de identiteiten van een paar personages door mij veranderd, in het belang van hun veiligheid.

Afgezien van deze romantisering hebben de historische gebeurtenissen werkelijk plaatsgevonden.

G.F.

“Verzamelt u geen schatten op aarde, waar mot en roest ze ontoonbaar maakt en waar dieven inbreken en stelen. Maar verzamelt u schatten in de hemel, waar mot noch roest ze ontoonbaar maakt. Want waar uw schat is daar zal ook uw hart zijn. Niemand kan twee heren dienen, want hij zal of de ene haten en de andere liefhebben, of zich aan de ene hechten en de nadere minachten: gij kunt niet God dienen én de Mammon!”

Jezus tijdens de Bergrede (Mattheüs 6)

DEEL 1

Solidariteit: alle volken zitten nu in dezelfde boot, elkaar nabij naar afstand en naar leefgewoonten en dobberend op een woelige zee.

Als wij grote rampen willen vermijden, moet dit onze regel zijn: allen voor één en één voor allen!

Wij zullen de nadruk moeten leggen op hetgeen ons verbindt en afzien van hetgeen ons scheidt.

Albino Luciani.

1

De deur van het kleine huisje werd plotseling opengerukt. Het was nog vroeg die zaterdagochtend. Giovanni stapte de koele schemering in. Hij had haast en daarom sloeg de deur achter hem harder dicht dan zijn bedoeling was. Met grote passen liep hij het dorp uit. Nou ja, dorp. Canale d'Agordo, de naam was groter dan het gehucht zelf. Verstoppt in het bergland ergens in het noorden van Italië lag het ongeveer honderdtwintig kilometer ten noorden van Venetië, in de uitlopers van de Alpen op zo'n duizend meter hoogte.

De oorzaak van Giovanni's haast was niet dat hij laat was voor zijn werk, want dat had hij niet, althans niet in Italië. Hij was gastarbeider in een staalfabriek, ergens in Duitsland.

Anno 1912 was er in dit gebied van Italië weinig goedbetaald werk te vinden. In deze tijd was het voor de doorsnee Italiaan armoede en nog eens armoede. De grootgrondbezitters maakten hier de dienst uit en vrijwel iedereen was van hen afhankelijk. Het weinige werk dat er was werd zeer slecht betaald. De mensen werden zodanig uitgebuit dat er weinig verschil was met slavernij. Was je van een lagere klasse dan was je als het ware het bezit van degene die het land bezat waarop je leefde. Op die manier was er een nieuw soort lijfeigenschap ontstaan waaruit vrijwel niet viel te ontsnappen.

In een poging om toch aan deze situatie te ontkomen verlieten veel Italianen hun land. Zij emigreerden, bijvoorbeeld naar Amerika, het land van de onbeperkte mogelijkheden.

Maar lang niet iedereen kreeg de kans om op die manier de armoede te ontvluchten, vooral de allerarmsten niet. En dat waren vaak grote gezinnen met vele monden die gevoed moesten worden. Dat dwong veel Italiaanse mannen om werk in het buitenland te zoeken. Giovanni's gezin vormde hierop geen uitzondering.

De reden voor zijn haast was dat zijn zwangere vrouw die nacht weeën had gekregen en hij nu op weg was om de vroedvrouw te halen. Hij moest daarvoor het dorp uit om naar het naburige klooster te gaan. Dat was een tocht van nog geen vijf kilometer die hij echter lopend moest afleggen. Dat gaf hem genoeg tijd om over van alles na te denken.

Giovanni Luciani was helemaal niet gelovig. Hij was een socialist en werd daarom vaak door anderen als een paria beschouwd. Maar juist de houding van die anderen, vooral de rijke industriëlen en grootgrondbezitters, had hem doen besluiten om zich bij de socialistische beweging aan te sluiten. Hij was een verbitterd man en hij was vooral teleurgesteld in de houding van de kerk. Die zogenaamde christelijke instelling, die het juist voor de armen had moeten opnemen, steunde openlijk het establishment dat natuurlijk vooral uit die rijke industriëlen en grootgrondbezitters bestond. En die maakten uiteraard ook de dienst uit binnen de landsregering en de regionale besturen. Daarom haatte hij de kerk en hij voelde hij zich verraden door de christenen die hij als huichelaars

beschouwde. Dat hij desondanks op deze vroege ochtend van de tweeëntwintigste oktober onderweg was naar een katholiek klooster was alleen omdat daar de enige vroedvrouw in de omgeving woonde.

En er was nog meer met hem aan de hand en dat was heel bijzonder. Een paar jaar geleden was zijn vrouw gestorven. Zij hadden twee dochters, maar die waren nog te jong om voor zichzelf te kunnen zorgen wanneer hij voor zijn werk in Duitsland verbleef. Gezinshulp bestond in die tijd nog niet en de enige mogelijkheden die overbleven waren dat hij zijn kinderen moest onderbrengen op een internaat, of in een klooster. Een internaat was uitgesloten, want dat kon hij onmogelijk betalen. En de opvoeding van zijn kinderen overlaten aan de kerk die hij juist verachtte was iets wat hij nimmer zou toestaan. Goede raad was duur: hij moest weer trouwen.

Bij toeval had hij kennis gekregen aan de kleine Bortola en hij was direct voor haar gevallen. Maar toen hij haar ten huwelijk vroeg bracht hij haar in een enorme verlegenheid. Bortola had namelijk maar één doel in haar leven: zij wilde non worden! En nu had zij ineens een huwelijksaanzoek gekregen, nota bene van een vader van twee kinderen. Zij was ten prooi gevallen aan twijfel en hevige tweestrijd. Giovanni was knap en beslist een lieve man. Maar God verraden door geen gevolg te geven aan haar roeping? De kerk laten vallen voor een socialist?

Het was tenslotte haar moeder die haar over de streep had getrokken. “Lieve schat,” had zij gezegd, “als je eenmaal non bent, en het leven van een non is zwaar, dan krijg je misschien spijt dat jij de kans die Giovanni jou eens bood niet hebt aangegrepen. Jij houdt van hem, nee zwijg, ik zie het aan je. Ik merk het aan je gedrag. Luister naar me. De apostel Paulus heeft eens gezegd: het is beter te trouwen dan van begeerte te branden. Welnu, lieverd, heb jij er wel eens bij stilgestaan dat het Gods wil kan zijn? Ga naar hem toe, neem hem aan als je man. Misschien is het wel Gods bedoeling dat jij hem eens bekeert.”

En Bortola had zich over laten halen. Zij had toegegeven omdat zij geloofde dat Gods wegen ondoorgrondelijk waren en als dit Gods wil was, wie was zij dan om zich daartegen te verzetten?

Zo was het meest ondenkbare huwelijk tot stand gekomen. De bekering van Giovanni is er echter nooit van gekomen. Hoewel zij beide veel van elkaar hielden, hielden zij beide ook vast aan hun eigen overtuigingen. Giovanni bleef de radicale socialist terwijl Bortola trouw bleef aan de kerk en devoot elke mis bezocht.

Hij was inmiddels bij het klooster aangekomen en bij de poort vroeg hij naar zuster Luciberta. Die greep meteen haar tas en ging met hem mee.

De weg terug duurde aanzienlijk langer. De al wat oudere vrouw liep niet meer zo snel over het oneffen bergpad, ondanks dat die afdaalde naar het dal waarin het dorp lag.

Anderhalf uur later kwamen zij eindelijk het dorp binnenlopen. Het was er nog stil op straat, maar toen ze het huisje van de Luciani's naderden zagen zij een

groepje vrouwen voor de deur staan. Dat was niet voor niets, want op grote afstand konden zij het geschreeuw van Bortola horen. Giovanni verstijfde.

“Moeder Maria!” kreet zuster Luciberta en zij vloog naar voren. Zij wrong zich langs de dorpsvrouwen die luid kakelend met elkaar de toestand van de arme Bortola bespraken. Binnengekomen stevende de non direct door naar de slaapkamer met Giovanni in haar kielzog.

Daar lag zij, zijn kleine lieve vrouw met haar dikke buik, badend in het zweet. Haar gezicht was asgrauw en vertrokken van de pijn. Ook haar moeder was aanwezig en met een doek depte zij het zweet van haar voorhoofd.

Ondanks haar nood zag Bortola hem binnenkomen en zij hief haar hand op in een vermoeid gebaar. Giovanni greep die hand en begroef hem in zijn grote werkklaauwen. “Oh, Giovanni!” was alles wat zij er kreunend uit kon krijgen. Hij kuste haar en sprak haar moed in. Hij wist niet wat hij anders kon doen.

Zuster Luciberta daarentegen had resoluut de leiding genomen in de kraamkamer en verzocht Giovanni vriendelijk doch dringend om weg te gaan.

“Meneer Luciani, maakt u alstublieft zoveel mogelijk water warm,” commandeerde ze.

Dus schuifelde hij naar de pomp om water te halen en op het vuur te zetten. Hij was er helemaal ondersteboven van. Net als bij de geboorte van zijn dochters had hij ook nu weer ervoor gezorgd dat hij op tijd uit Duitsland thuis was gekomen, maar wat er nu allemaal gebeurde had hij toen niet meegemaakt. Terwijl het water op het vuur begon te zingen luisterde hij gespannen naar de geluiden die uit de kraamkamer klonken. Duidelijk hoorde hij de commandeerstem van de non: “Diep ademhalen, heel diep ademhalen. Goed zo. Je doet het prima!” Dan weer een snerpande kreet van Bortola. Dan kromp hij ineem en verweet hij zichzelf wat hij haar had aangedaan.

Plotseling stond zijn schoonmoeder naast hem. “Giovanni,” sprak zij ernstig, “zuster Luciberta wil dat je zo spoedig mogelijk de dokter haalt!”

Verbijsterd staarde hij haar aan. “Is het niet goed met Bortola?”

Zij schudde haar hoofd. “Zij heeft het erg moeilijk. De vroedvrouw durft het niet alleen te doen. Je moet hulp halen bij dokter Carboni. Ik let ondertussen wel op het water.”

Weer klonk Bortola’s gekrijs door het huisje. Giovanni vloog al weg.

Voor de deur stonden nog steeds de wauwelende vrouwen. Ruw duwde hij ze opzij en snelde er vandoor. Verschillende opmerkingen werden hem nageroepen.

“Stomme wijven!” mopperde hij en rende snel verder.

Buiten adem kwam hij aan bij het op een na grootste huis van het dorp. Hij beklom de drie treden van de stoep en trok aan de koperen knop van de bel die zich naast de massief eikenhouten deur bevond. Het wachten duurde lang en nogmaals haalde hij de belknop hard heen en weer. Hij liep achteruit de stoep af en keek naar de ramen. Hij kon geen beweging ontdekken. Was de dokter niet

thuis? Misschien naar een ander spoedgeval? Paniek begon zich meester van hem te maken.

Eindelijk werd er toch opengedaan. Een hooghartige jonge vrouw in een soort verpleegstersuniform keek vanaf de stoep op hem neer. “Wat heeft dit te betekenen?” riep zij op een toon alsof ze een stoute jongen terechtwees. “Waar is al dat lawaai voor nodig?”

Giovanni kookte meteen van woede. Hij kende de doktersassistente wel; zij was van zogenoemde gegoede burgerij. Haar niet onbemiddelde ouders waren in staat geweest om haar te laten studeren en daarna was zij bij de huisarts in dienst gekomen. Zij had de uitstraling die hij zo haatte, het neerbuigende van de betere klasse. Normaal zou hij dan ook op agressieve wijze haar van repliek hebben gediend, maar op dit moment had hij belangrijkere dingen aan zijn hoofd. “Ik kom voor dokter Carboni,” zei hij, zijn kwaadheid onderdrukkend.

“Heeft u een afspraak?”

Hij schudde zijn hoofd.

“Het middagspreekuur begint om drie uur,” deelde zij hem op koele toon mee, “komt u dan maar terug.”

Hij hief zijn hand op. “Het is een spoedgeval. Ziet u, mijn vrouw heeft een moeilijke bevalling.”

De assistente bleef onbewogen. “Heeft u de vroedvrouw gewaarschuwd?”

“Ja, natuurlijk, zij heeft mij juist gestuurd.”

De vrouw zuchtte en draaide zich om. “Ik zal kijken of de dokter tijd voor u kan vrijmaken.”

Ze wilde deur achter zich sluiten maar zover liet Giovanni het niet komen. Met grote sprongen stormde hij de stoep op en net op tijd wist hij te voorkomen dat de grote zware deur in het slot viel. Hij duwde de deur weer open en glipte achter de vrouw aan de gang in. Die schrok hevig. “Wat doet u?” riep ze angstig. “Ik heb verdomme om de dokter gevraagd! Mijn vrouw gaat dood en jij laat me gewoon op de stoep staan?!”

Zij hernam zich enigszins. Ik laat mij niet door die goddeloze socialist commanderen, dacht zij. “Als u niet onmiddellijk vertrekt roep ik de veldwachter!” beet zij hem toe.

“Vertrekken?” bulderde Giovanni. “Als ik vertrek dan is het met de dokter en niet eerder! Heb je me goed verstaan, bourgeoisiehoer die je bent?” Hij duwde haar ruw opzij en beende verder het huis binnen. “Waar is de dokter?” gromde hij.

Luid schreeuwend rende de vrouw achter hem aan. Haar volkomen negerend opende hij de eerste deur in de gang die hij tegenkwam. Hij kwam in de huisapotheek en de dokter zelf stond achter een tafel, kennelijk druk bezig met het maken van een of ander poedertje. “Wat is er aan de hand?” vroeg hij streng. Giovanni vertelde het hem.

“Dan kom ik direct met u mee,” zei de arts. “Sofia, mijn hoed en mijn tas!” commandeerde hij zijn assistente die bleek in de deuropening was blijven staan.

Onderweg deed de arts geen enkele poging om het gedrag van zijn assistente te verontschuldigen. Zwijgend liepen de beide mannen naast elkaar naar het stulpje van de Luciani's. De groep vrouwen stond nog steeds voor de deur te kletsen. Ze negeerden hen en gingen naar binnen. De arts toog direct aan het werk.

Weer ging er bijna een uur voorbij waarin Bortola alleen maar harder ging schreeuwen.

Toen kwam haar moeder weer naar hem toe. Zij greep hem bij de hand en keek hem aan. "Ik denk dat je de pastoor moet halen, jongen."

Hij was zo geschokt dat hij even vergat dat hij dat Roomse gedoe had afgezworen. "Gaat ze dood?" stamelde hij.

"Het gaat niet zo goed, Giovanni."

Hij schudde zijn hoofd. "Alsjeblieft, niet nog eens! Dat kan ik niet aan!"

Zijn schoonmoeder keek hem aan. "Met Gods hulp haalt zij het."

Giovanni opende zijn mond om te protesteren maar zij legde haar vinger op zijn lippen. "Ik weet wat je wilt zeggen, jongen, maar doe het voor haar!"

Dus ging hij weer op stap, ditmaal om de pastoor te halen.

Toen hij terugkwam met de priester aan zijn zij verstomde het gekrakeel van de vrouwen voor zijn deur. "De pastoor," werd er gefluisterd, "dat is niet zo mooi!"

En menigeen sloeg snel een kruis.

Binnen bleef Giovanni weer wachten in het woonvertrek. Hij was nu op van de zenuwen en kon zijn gedachten haast niet meer ordenen. Plotseling verstrakte hij. De ruimte werd gevuld met het geluid van een huilende baby. Hij vloog overeind en beende naar de slaapkamer. Bij de deur botste hij tegen zijn schoonmoeder op.

"Het is een jongetje!" riep zij ontdaan.

De pastoor kwam op hem toe en gaf hem een hand. "Giovanni Luciani, je bent gezegend met een zoon."

Maar Giovanni moest het nog verwerken, hij was erg geëmotioneerd. "H.. hoe is het met Bortola?" vroeg hij hikkend.

Dokter Carboni kwam naar voren. "Hoewel uw vrouw volkomen uitgeput is komt zij er wel weer bovenop, meneer Luciani. Maar de baby is erg zwak en ik weet niet of hij het haalt. Ziet u, meneer Luciani, ik wil het niet mooier lijken dan het is, maar als ik u was zou ik het kind direct laten dopen."

Giovanni keek naar het hoopje mens dat nu in de armen van de non lag. En hij schrok. De baby zag er inderdaad meer dood dan levend uit. Het kleine hoofdje was helemaal blauw en het kindje bewoog amper. Hij kon zelfs niet merken of het wel ademde.

Maar dat kon hij niet accepteren! Niet na zoveel moeite om dit kind levend op de wereld te krijgen. Hij begon in protest met zijn hoofd te schudden. Toen bewoog Bortola zich in haar slaap en kreunde zachtjes.

Hij liep naar het bed en pakte haar kleine hand weer in zijn enorme klauw. Hij wist dat zij het hem nooit zou vergeven wanneer de kleine ongedoopt zou sterven.

“Goed,” zei hij, “hij wordt gedoopt.”

De pastoor trof de voorbereidingen voor de Heilige Doop. “Hoe zal het kind heten?” vroeg hij.

Giovanni dacht even na.

“Albino Luciani zal zijn naam zijn,” zei hij toen plechtig.

De pastoor en de non keken nieuwbakken vader vragend aan.

“In Duitsland werk ik op een hoogovenbedrijf,” legde die uit. “Er vloog eens een stuk staal uit een takel. Mijn maat, die voor mij stond, kreeg hem vol op zijn borst. Als hij daar niet had gestaan was ik het geweest die nu dood is. Hij heette Albino en op deze wijze wil ik hem eren.”

De pastoor boog zich naar het kind dat onbeweeglijk en met dichte ogen stil in de armen van de non lag en hij doopte hem Albino Luciani, in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

2

Het was een druilerige zaterdag die achtentwintigste oktober in Rome. Terwijl de inwoners van de hoofdstad zich opmaakten voor de komende vrije zondag was het voor de ambtswoning van de minister-president een drukte van belang. Naast veel nieuwsgierigen was daar een grote groep journalisten aanwezig, waaronder ook veel van buitenlandse persagentschappen. Het kabinet was voor een spoedberaad bijeengeweeft en de vergadering was net beëindigd. De ministers vertrokken hetgeen een aan- en afrijden van auto's tot gevolg had. Als laatste verscheen premier Luigi Facta zelf op het bordes. Voordat hij de kans kreeg om in zijn wachtende dienstauto te stappen dromden de journalisten om hem heen en door elkaar heen pratend en elkaar overschreeuwend probeerden zij van hem antwoorden op hun vragen te krijgen.

Een kabinetsberaad op zaterdag was nogal ongebruikelijk, maar iedereen wist waarom de ministers die dag bijeen waren geweest. In de loop van dat jaar hadden de fascisten zich behoorlijk geroerd. Diverse keren hadden zij onder aanvoering van hun bezielende leider, Benito Mussolini, kans gezien om de regering in Rome te provoceren. En de regering was zodanig onder druk komen staan dat zij zich genoodzaakt zag om een aantal eisen van de fascistische beweging in te willigen.

Dat kwam vooral omdat de fascistische beweging veel sympathie had onder het volk en van daaruit ook veel steun ontving. Mussolini eiste sociale hervormingen en speelde daarmee handig in op de uitzichtloze situatie waarin veel arme Italiaanse gezinnen zich bevonden. Zijn populariteit steeg dan ook snel en in dat jaar, 1922, was het uitgegroeid tot een van de belangrijkste politieke machtsfactoren van het land.

De regering koos er echter voor om de lieve vrede te bewaren, daarom had zij op een aantal punten toegegeven. Zij vreesde rellen, zoals die zich op dat moment

veelvuldig in Duitsland voordeden. En die vrees was niet onterecht, want Mussolini deinsde er zeker niet voor terug om relletjes te veroorzaken en die vervolgens te laten escaleren tot complete opstandjes. In een aantal plaatsen was het op die manier al tot grote vechtpartijen gekomen.

Maar de geloofwaardigheid van het zittende kabinet werd bij elke tegemoetkoming steeds kleiner. In feite liet de regering zich op die manier chanteren. Zij was zich daar heel goed van bewust maar kon onder de gegeven omstandigheden niets anders bedenken om de gemoederen enigszins in bedwang te houden. Daarbij kwam ook nog dat de ministers onderling sterk verdeeld waren waardoor het kabinet niet in staat was om tot een eensgezind krachtig beleid te komen.

Het kabinet was ernstig verzwakt en Mussolini besloot dat nu de tijd was gekomen om zijn slag te slaan. Hij organiseerde een mars van de Zwarthemden naar Rome.¹ En dat sloeg aan. Vanuit diverse grote steden trokken grote groepen mensen op naar de hoofdstad. En die groepen groeiden aan tot een enorme menigte die in drie lange colonnes koers zette naar het regeringscentrum. Gesteund door dit succes kondigde Mussolini aan dat wanneer hij aan het hoofd van de colonnes eenmaal in Rome was aangekomen hij daar openlijk het aftreden van de regering zou eisen.

Natuurlijk was de regering geschokt maar zoals gezegd, zij was ernstig verdeeld. De minister van binnenlandse zaken wilde de mars verbieden en de leiders arresteren. De minister van justitie bracht daar tegenin dat de fascistten met het organiseren van de mars op zich niets deden wat in strijd was met de wet; de regering zou zich belachelijk maken. De premier was voorstander van het inzetten van het leger. De minister van oorlog betwijfelde echter of het leger voor een dergelijke actie voldoende loyaal was aan de regering. De fascistten hadden veel aanhangers binnen de krijgsmacht, vooral onder de dienstplichtigen die vaak uit arme gezinnen kwamen, maar zeker ook binnen het officierenkorps. Bovendien kon het leger alleen worden ingezet wanneer de staat van beleg was afgekondigd. Daarvoor was een twee derde meerderheid binnen het kabinet nodig en dan moest de koning uitvoering aan dat besluit geven. Die meerderheid was er niet.

Het enige alternatief dat zij hadden kunnen bedenken was om Mussolini in een controleerbare positie te manoeuvreren. Premier Facta bood hem een ministerspost aan en dat zou zeker de goedkeuring van het volk hebben, dacht men.

Maar Mussolini had Facta recht in zijn gezicht uitgelachen. Hij was niet gek en hij begreep meteen waar de regering op uit was.

Facta werd nog kwaad wanneer hij aan die vernedering terugdacht. Hij ergerde zich enorm aan de arrogantie en de grote bek van de fascisttenleider.

¹ De fascistten droegen in die tijd traditioneel een zwart overhemd

Maar hij moest de uitkomst van zijn ontmoeting met Mussolini bespreken met zijn kabinet en dat beraad was zojuist afgelopen. En weer was er geen besluit genomen en weer wist men niet hoe uit deze situatie te geraken.

Terwijl hij ze tevreden trachtte te stellen met vriendelijke doch nietszeggende reacties op hun vragen liep Facta door de opdringerige journalisten op zijn auto af en stapte in. De chauffeur kreeg opdracht om hem naar zijn privéwoning te brengen.

Het weekend bracht Facta weinig rust. Regelmatig werd hij ingelicht over de vorderingen die de fascistten met hun mars maakten. De hele zondag lang onderhield hij een intensief contact met zijn ministers van binnenlandse zaken en oorlog. Iedereen was nerveus en de berichten die zij kregen waren uiterst verontrustend.

Maar op de een of andere reden werden de leden van het kabinet niet goed ingelicht. Bovendien werden sommige berichten verkeerd geïnterpreteerd en in hun radeloosheid werden er verkeerde beslissingen genomen.

De waarheid was namelijk dat de mars op het laatst niet zo voorspoedig verliep. Twee van de drie colonnes waren ver buiten Rome tot stilstand gekomen. Dat had te maken met de overmoed van de fascistische leiders die de mars hadden georganiseerd. In hun enthousiasme om deze grootscheepse actie op touw te zetten hadden zij nogal wat steken laten vallen bij de veel te snelle voorbereiding daarvan. Vooral de logistieke problemen hadden zij onvoldoende onderkend, met name de voedselvoorziening voor de deelnemers liet ernstig te wensen over. Bovendien had het regenachtige herfstweer een erg nadelige invloed op de voortgang.

Facta wist niets hiervan, anders had hij zijn kans schoon gezien om er een eind aan te maken. In plaats daarvan riep hij de volgende dag, maandag 30 oktober, zijn voltallige kabinet weer in spoedzitting bijeen. En nu was iedereen het erover eens, de staat van beleg moest worden afgekondigd en het leger moest worden ingezet om de democratie te beschermen. De minister van oorlog kreeg de opdracht om een inventarisatie te maken van de meest regeringsgetrouwe legeronderdelen. Ondertussen ging premier Facta op weg naar de koning.

Aan het eind van diezelfde morgen nog reed de dienstauto van de premier door het toegangshek van het Quirinaalpaleis. Facta werd op het bordes opgewacht door de privésecretaris van de koning. Die ging hem voor naar diens werkkamer. Hij klopte aan en opende de deur. "Majesteit, de minister-president," kondigde hij Facta aan.

Koning Victor-Emmanuel III was een klein en ietwat miezerig mannetje. Dit voorkomen werd enigszins verzacht wanneer de vorst hoog te paard was gezeten en een van zijn prachtige ceremoniële uniformen droeg. Maar op deze dag had hij slechts een grijs kostuum aan en hij zat bovendien achter een reusachtig met houtsneden bewerkte bureau waardoor zijn toch al minieme gestalte nog geringer leek. Hij stond op, maar ook staande kwam hij amper boven het

schrijfbld van zijn bureau uit. Het was een van de redenen waarom de koning nimmer enig indruk had gemaakt op Facta. En ook nu dacht die: geen gezicht zo'n kabouter op de troon van Caesar.

Victor-Emmanuel stak zijn rechterhand toe en zei: "Goedemiddag, meneer Facta. Neemt u plaats. Ik hoop dat u goed nieuws voor mij heeft."

Facta maakte een lichte buiging, niet alleen uit eerbied, maar vooral omdat hij anders niet de toegestoken hand kon schudden. Hij wachtte totdat de koning weer achter zijn bureau had plaatsgenomen en nam toen plaats op de stoel die ervoor stond.

Vervolgens was hij de eerste drie kwartier aan het woord. Hij schetste de koning de situatie zover die bij hem bekend was en bracht daarna verslag uit van het kabinetsberaad. Hij eindigde met het besluit van de regering om de staat van beleg af te kondigen.

"De staat van beleg?" Victor-Emmanuel was verrast. "U wilt de staat van beleg afkondigen en dan het leger inzetten?"

"Jawel, majesteit. De regering ziet deze maatregel als de enige oplossing. Onze democratie is in gevaar en wij hebben geen moment meer te verliezen."

De koning stond op vanachter zijn bureau en liep naar het raam. Met zijn handen op zijn rug staarde hij naar buiten. Zonder om te kijken begon hij te praten.

"U vergeet, waarde eerste minister, dat ik degene ben die de staat van beleg moet afkondigen."

"Geenszins, majesteit. Ik heb de opdracht gekregen om u te verzoeken dat te doen."

De koning draaide zich met een ruk om. Zijn ogen schoten vuur. "Wat denkt u nu eigenlijk wel! Eerst is de regering niet in staat om op welke wijze dan ook iets tegen de fascistten te ondernemen en nu het water u tot de lippen stijgt moet ik ineens de staat van beleg afkondigen!" Hij wachtte even. "En daarmee het leger tegen het eigen volk inzetten! Tegen het eigen volk, meneer de minister-president! Het volk dat juist door het leger beschermd dient te worden!" Weer wachtte de vorst even. "U verwacht van mij dat ik op die manier uw kabinet red en dat terwijl u zelf de zaak verknoeid hebt!"

Facta was even beduusd van deze plotselinge en onverwachte reactie van de vorst. Enigszins stamelend zei hij: "Ik denk niet aan het kabinet, majesteit. Ik vrees voor ons staatsbestel."

Victor-Emmanuel trok zijn smalle schouders op. "Dit staatsbestel heeft tot op heden slechts zwakke regeringen, zoals de uwe, voortgebracht."

Hij liep naar zijn bureau en ging weer zitten. Hij keek Facta doordringend aan. Die begon onrustig op zijn stoel te bewegen. Hij voelde de bui hangen maar wist niets daartegen te doen.

De koning vouwde zijn handen samen, alsof hij wilde voorgaan in gebed. Hij sloot zelfs even zijn ogen. Toen opende hij ze weer en sprak: "Sedert de oorlog²

² = Eerste Wereldoorlog

verkeert ons land in diepe ellende. Het volk, mijn volk, moet armoede, verdeeldheid en chaos ondergaan. Dankzij ons huidig staatsbestel hebben wij kunnen ‘genieten’ van een grote reeks regeringen die allemaal zo kort aan het bewind waren dat zij niet in staat bleken om ook maar een vorm van beleid te ontwikkelen. Er is nog geen staatsman geweest die maatregelen kon nemen waarmee ons land werkelijk van gediend zou zijn. En dat is ook met u het geval, waarde eerste minister. U maakt zich zorgen over het voortbestaan van het staatsbestel terwijl de economische problemen van dit land ons boven het hoofd groeien. Onze economie vraagt veel dringender om een oplossing dan ons staatsbestel. U zou zich meer bezorgd moeten tonen over het voortbestaan van Italië als staat!”

Facta was met stomheid geslagen. Wat de koning zei was een regelrechte inmenging in het kabinetsbeleid. Dat was ongehoord. In de constitutionele monarchie, zoals dat in de Italiaanse grondwet was vastgelegd, had het staatshoofd in feite slechts een ceremoniële functie en diende hij, als zijnde onschendbaar en boven de partijen verheven, zich verder te onthouden van enig bemoeienis met de politiek en de daaruit volgende regeringsbesluiten. Hij wilde hierover een opmerking plaatsen, maar Victor Emmanuel ging gewoon verder met zijn betoog. “Het komt mij nu voor dat het volk meer vertrouwen lijkt te hebben in de nieuwe beweging van meneer Mussolini dan in uw regering, meneer Facta. Dat zou voor u een signaal moeten zijn. Ik verwacht daarom van u maatregelen die door het volk worden geaccepteerd en die de fascistten de wind uit de zeilen nemen. Dat is naar mijn mening de enige manier om het staatsbestel te redden en daarmee uw kabinet.”

Facta was verbijsterd. Wat hij ook had verwacht, dit zeker niet. Maar weer kreeg hij niet de gelegenheid om tegen de koning in te gaan, want die liet hem gewoon niet aan het woord.

“U begrijpt dus wel, waarde eerste minister, dat ik er absoluut niet aan denk om de staat van beleg af te kondigen!”

Dat was dus dat. Facta staarde moedeloos voor zich uit. Hij besepte zich terdege dat de zaak voor hem en zijn regering verloren was. De koning had heel duidelijk laten blijken waar zijn sympathie lag. Natuurlijk was dit in strijd met de grondwet en het staatsbestel. De wet bood weliswaar de mogelijkheid om in zo’n geval het staatshoofd opzij te schuiven of zelfs af te zetten, maar daar had deze regering de tijd niet meer voor. Hij stond op en keek de kleine vorst aan. “Majesteit, wat u zojuist heeft gezegd beschouw ik als een ernstige vertrouwenscrisis tussen u en de regering. Ik kan hiervoor niet langer de verantwoording nemen. Ik bied u daarom bij deze mijn ontslag aan als minister-president van dit land en daarbij van het hele kabinet.”

De koning knikte. “Ik accepteer uw ontslag met respect voor uw besluit.”

Zelfs dit was ongehoord. Doorgaans hield het staatshoofd het ontslagbesluit in beraad totdat er een nieuwe premier was benoemd. Het vertrekkende kabinet

blijft dan demissionair aanwezig om te voorkomen dat het land in die periode zonder bestuur komt te zitten.

Facta boog stijfjes naar de koning en liep de kamer uit. Het kon hem niet schelen dat dit niet zo beleefd was tegenover het staatshoofd.

Onbewogen keek Victor-Emmanuel hem na. Toen de deur achter Facta gesloten was draaide hij zich naar zijn secretaris die, staande achter een lessenaar, het onderhoud tussen de koning de premier had genotuleerd. “Wilt u alstublieft zo spoedig mogelijk meneer Mussolini laten opsporen en hem vanmiddag nog hier ontbieden voor een persoonlijke audiëntie.”

Het duurde niet lang. Benito Mussolini maakte inderdaad nog dezelfde middag zijn opwachting bij koning Victor-Emmanuel. Hij werd door dezelfde secretaris in diens werkkamer toegelaten als Luigi Facta, maar dat was dan ook het enige verschil. Hij liep tot aan het bureau en maakte een diepe buiging voor de vorst.

Victor-Emmanuel keek enigszins verbaasd. Voor hem stond een rijzige enigszins kalende man, groter dan de doorsnee Italiaan. Het meest vreemde aan hem was de wijze waarop hij gekleed ging. Een zwart overhemd, een donkere broek met daaronder slobkousen. Hij had echter een vastberaden blik in zijn ogen.

Mussolini was zwijgend voor het bureau blijven staan. Het was tegen de etiquette van het hof om het woord tot de koning te richten wanneer die zelf het gesprek niet had geopend. Mussolini was een brutaal mens en, zoals Facta reeds had vastgesteld, een verwaande kwast. Maar hem kon niet verweten worden dat hij niet de juiste hofregels in acht nam, integendeel, hij bediende zich juist ervan met een Italiaanse zwier.

Victor-Emmanuel stond op, liep om het bureau heen en reikte zijn gast de hand. “Welkom, meneer Mussolini. Ik hoop dat het goed met u gaat.”

De fascistische leider schudde met een glimlach de hem toegestoken hand en met nogmaals een buiging antwoordde hij: “Dank u, majesteit. Ik hoop dat u eveneens in goede welstand verkeert. Uwe majesteit verontschuldige mijn uiterlijk, ik kom namelijk van een slagveld.”

De koning glimlachte en bood Mussolini de stoel aan waarop die morgen nog Facta had gezeten. Hij opende het gesprek en viel meteen met de deur in huis.

“Meneer Mussolini. Vanmorgen is de regering gevallen. Helaas voor de zoveelste keer. Ik zal van mijn hart geen moordkuil maken, maar ik wens nu een regering die eindelijk in staat is om ook daadwerkelijk te regeren. Ik vraag u daarom recht op de man af: bent u in staat zoveel steun te vergaren die nodig is om een duurzaam kabinet te vormen? Een kabinet dat in staat is om belangrijke besluiten te nemen in deze tijd van economische neergang, zonder voortijdig naar huis te worden gestuurd!”

Mussolini keek de koning recht in de ogen. Zonder dralen zei hij: “Daar ben ik inderdaad toe in staat, majesteit. Ik verzeker u zelfs dat ik mijn kabinet vanavond reeds aan u kan presenteren.”

Wanneer Victor-Emmanuel al aanstoot nam aan de arrogantie van de fascist tegenover hem dan liet hij het in ieder geval niet blijken.

“Akkoord, meneer Mussolini, dan benoem ik u met onmiddellijke ingang tot premier met de opdracht een regering te vormen die voldoende vertrouwen geniet om een constructief beleid voor Italië te vormen.”

En Mussolini hield woord. Dezelfde dag nog had hij zijn kabinet rond. Iedereen fluisterde dat het een gemene zaak was tussen Mussolini en de koning, maar niemand zei dat hardop.

Op dinsdag 31 oktober presenteerde Mussolini zijn nieuwe regering aan het volk. Hierin diverse fascistische kopstukken, maar wel mensen die tot de verbeelding van het volk spraken. Zoals de populaire vliegenier en houder van vele vluchtrecords, Italo Balbo, die minister van luchtvaart werd. Ook de adel wist hij aan zich te binden door de benoeming van graaf Galeazzo Ciano tot minister van buitenlandse zaken.

Door al die ontwikkelingen werd de mars naar Rome opnieuw leven ingeblazen. De deelnemers maakten zich op om de overwinning te vieren. Met extra treinen kwamen zij in Rome aan en marcheerden vervolgens naar het regeringscentrum. Ondanks het slechte weer hielden zij een lange parade voor hun nieuwbakken premier.

Mussolini wist heel goed dat dit alles in feite alleen maar een groot toneelspel was. Een toneelspel dat hij opvoerde voor het oog van de wereld. Om te laten zien hoe geliefd hij was bij zijn volk. En om de wereld zijn macht en invloed te laten zien. Om een voorbeeld te zijn voor gelijkgezinde bewegingen in andere landen. Natuurlijk was hij er zich van bewust dat niet de mars naar Rome hem aan de macht had geholpen, maar een uiterst zwakke en besluiteloze regering.

Maar dat kon hem niet schelen. Voor hem maakte het niets uit. Zwaaiend naar de deelnemers aan de parade genoot hij van zijn succes. Een nieuw tijdperk was begonnen voor Italië.

3

Het orgel begon te spelen. De mensen stonden op, pakten hun spullen bij elkaar en schuifelden door het gangpad naar de uitgang van de kerk.

Albino slaakte een zucht van verlichting. Net als voor elke jongen van tien duurde de mis hem veel te lang. Buiten wachtte de warme zon. 's Zomers was het dorp één grote speeltuin en op zondag hoefde hij niet naar school.

Ongeduldig drong hij zich door de grote mensen naar voren om vooral vlug buiten te zijn. Maar zijn moeder trok hem aan zijn kraag terug. “Rustig, jij! Je duwt de oude mensen omver!”

Hij smoorde bijna door die stevige greep aan zijn boordje. Er was altijd één ding waar zijn moeder streng op toezag; zijn gedrag in de kerk. Hij wist het, maar hij

kon zich maar zelden beheersen, vooral wanneer het zulk mooi weer was als op deze dag. Toen hij eindelijk buiten was ging hij er dan ook als een haas vandoor. “Maak je nette kleren niet vies!” riep zijn moeder hem na.

Maar Albino had de vrijheid geroken. Als een speer vloog hij over het kerkplein. Een kort sprintje en hij was al aan de rand van het dorp. Hier liep de weg omhoog, de bergen in. Nog een bocht en hij had een prachtig uitzicht over Canale d’Agordo. Hij ging op een rots zitten, zijn benen over de steile rand bungelend. Zo kon hij mooi zien wie het dorp verliet.

Tien jaar was hij nu. Een kroonjaar, had zijn moeder gezegd.

Mama. Zij was altijd zo overdreven bezorgd om hem. En waarom? Hij begreep het niet goed. Hij had broers en zussen en mama zorgde goed voor iedereen, maar toch, op de een of andere manier leek zij net iets meer zorgen om hem te maken dan over de anderen. Zij waren arm, dat was waar, maar iedereen hier was arm. Zo bijzonder was hij dus niet.

Maar ook papa was erg op hem gesteld. Albino voelde zich altijd erg ongemakkelijk tegenover zijn broers. Wanneer papa thuis was wilde die altijd allerlei dingen met hem doen. Leuke dingen, zoals vissen in de beek of lange avontuurlijke wandelingen maken over smalle bergpaadjes. Hij werd duidelijk voorgetrokken en daarom ook vaak door zijn broertjes geplaagd.

Wanneer papa thuis was. Het was nu zomer, dus was papa niet thuis. Dit jaar werkte hij ergens in Frankrijk. Een keer in de maand ontvingen ze een brief van hem. Hij vond het jammer dat papa in het buitenland moest werken, maar hij begreep ook wel dat dit ook een geluk was. Een paar jaar geleden had papa helemaal geen werk gehad. Hij herinnerde zich die tijd maar al te goed. Ze aten bijna elke dag hetzelfde en er was nooit vlees. En zelfs hadden ze een poosje maar één keer per dag gegeten. Mama had toen veel gehuild en hij had zich ellendig gevoeld. En het ergst van alles was dat papa en mama toen vaak ruzie hadden. En papa was altijd boos als mama naar de kerk ging. En Albino en zijn broers en zussen moesten dan mee. Er vielen in die tijd harde woorden. Papa wilde nooit naar de kerk. Hij hield zich bezig met iets dat hij socialisme noemde. Wat dat betekende had de jongen Albino tot op dit moment nooit begrepen. Wel dat mama het daar niet mee eens was. “Zo gooi jij je eigen glazen in,” riep zij dan, “daarom krijg je geen werk! Denk liever eens aan je gezin!”

En papa schreeuwde dan terug: “Ik denk altijd aan jullie! Ik wil dat jullie geen slaaf zijn van het grootkapitaal! Ik wil dat mijn gezin vrij is en niet afhankelijk van de grootgrondbezitters!”

En mama haalde dan haar schouders op en riep dan: “Mooie vrijheid! Wat heb ik daaraan als je niets te eten hebt?”

Albino lag dan stil te luisteren. Meestal hield het twistgesprek op wanneer een van broertjes of zusjes wakker werd van het lawaai en begon te huilen.

Maar nu had papa weer werk. Er kwam weer geld binnen en als papa thuis was hadden hij en mama bijna nooit meer ruzie.

Albino was van nature een vrolijke jongen. Hij lachte veel en aanstekelijk. Zijn vriendjes kwamen allemaal uit arme gezinnen. Ieder gezin in Canale had regelmatig met problemen te maken, meestal door geldgebrek. De mensen waren lang niet altijd blij en gelukkig, maar die tengere knaap van de Luciani's kreeg het vaak voor elkaar om de mensen te laten lachen. Zo jong als hij was toonde hij zich open en onbevangen en hij bezat een bijzonder gevoel voor humor. Veel van zijn vriendjes waren ruwe bolsters, veelal uit het boerenleven. Doorgaans waren zij een kop groter dan hij, deden vaak stoer en hadden een grote mond. Maar ook bij hen kon hij niet stuk en hij deed ook gewoon met ze mee. Zijn kleine lichaams lengte had juist iets ontwapenend en niet zelden meenden die boerenpummels het voor hem op te moeten nemen. Onterecht! Hij kon heel goed voor zichzelf zorgen. Zoals hij zijn grotere vrienden inpakten, zo deed hij dat ook met de grote mensen. Zoals die boze boer die verhaal kwam halen voor de gestolen appels, of de kwaai veldwachter waarvan ze zijn fietsbanden hadden laten leeglopen, of de mopperende nonnen nadat zij zoveel mooie rozenstruiken hadden beschadigd omdat ze verstoppertje hadden gespeeld in de kloostertuin.

De enige die er nooit intrapte was zijn moeder. Die had hem altijd meteen door. Menige draai om zijn oren had hij van haar mogen incasseren.

Toch had hij een bijzondere band met mama. Op de een of andere wijze voelden zij elkaar feilloos aan. Hij kon heel goed met haar praten en zij had altijd een luisterend oor voor hem.

Hij glimlachte stil voor zich heen, zo zittend op zijn rots in de bocht van de weg. Mama! Wat hield hij van haar!

Waarom moest dat mens toch altijd zo ploeteren? Zij deed zo haar best. Zij zorgde goed voor hun allemaal. Zij had het toch niet verdiend om zo arm te zijn. En op dat punt had papa gelijk, vond hij. Het was niet eerlijk! Waarom was de een rijk en had die het gemakkelijk en waarom was de ander arm en moest die hard werken voor z'n brood? En waarom was er niemand die daar wat aan deed? Bij die gedachten werd de altijd zo vrolijke Albino dan toch neerslachtig. Bijna niemand kende hem zo, ook zijn moeder niet. Als hij zo'n bui had trok hij zich altijd terug. Dan ging hij hier op zijn uitkijkrots zitten. Niemand kon hem dan plotseling storen terwijl hij zat te mijmeren, want vanaf deze plaats kon hij iedereen ruim van tevoren zien aankomen.

En nu maakte zich een zwart figuurtje los van de bebouwing van het dorp. Langzaam beklom het de weg die langs zijn rots liep. Al snel herkende hij de kleine gedaante: Antonia, zijn zusje. Langzaam kwam zij verder omhoog. Zij haastte zich niet. Mensen die in de bergen wonen rennen nooit de helling op, zelfs al hebben ze haast. Bovendien wist Antonia waar zij haar broertje kon vinden. Albino wachtte geduldig af totdat zij bij hem was. Toen zij de rots betrad schoof hij een stukje op. Zij ging naast hem zitten. Een poos zaten zij zo zwijgend naast elkaar terwijl ze uitkeken over Canale.

Albino had een bijzondere relatie met haar. In veel gezinnen leven broers en zusters als kat en hond met elkaar, maar zij niet. Waarom kon niemand verklaren. Zij voerden vaak ernstige gesprekken met elkaar. Daarom kende Antonia haar broer goed en zij was de enige die zijn neerslachtige buien kende. Zij had dan ook heel goed door wat Albino's stemming op dit moment was. Zijn vriendjes waren aan het spelen in het dorp en hij was er niet bij.

"Eduardo vroeg waar jij was," probeerde zij. Eduardo was een van hun broers.

Albino haalde zijn schouders op. "Waarom ga je niet met Pia spelen?" vroeg hij stuurs. Hij had nu geen zin in praten. Liever wild hij alleen zijn met zijn gedachten.

"Pia mag niet naar buiten. Ze heeft straf."

Albino nam deze mededeling voor kennisgeving aan. Het werd weer een poosje stil.

"Luister," zei Antonia toen, "ik weet waarover je denkt, maar het maakt niets uit. Mama kan er niets aan doen en papa kan er niets aan doen en ik verveel me zonder Pia. Als je dan toch niet met de jongens wilt spelen, speel je dan met mij?"

Hij keek zijn zus aan. "Maar wie kan er dan wel wat aan doen?" barstte hij los.

"Ik heb al zo vaak gebeden, maar er gebeurt niets!"

Antonia zette een wijs gezicht op. "Bidden alleen helpt niet," sprak zij plechtig.

"Dat zei zuster Elisabetha. Als je iets wilt moet je er zelf wat aan doen en als je dan bidt zal God je helpen."

Sprakeloos keek Albino haar aan. Zijn kindergeest zei hem dat zij gelijk had.

"Maar hoe..., maar wat kan ik dan zelf doen?" Hij kon het niet helpen dat hij stamelde.

Antonia schudde haar hoofd en keek een poosje naar de punten van haar afgetrapte schoenen die over de rand van de rots bungelden. "Nu niets."

"Wat?"

"Nu kun je nog niets, bedoel ik, maar misschien later als je groot bent. Dan word je misschien wel burgemeester, of gouverneur of zoiets. Dan kun je veel meer doen."

Maar Albino schudde krachtig zijn hoofd. "Nee, dat is niets. Hoe kan iemand die zo arm is als wij dat dan worden? Dan moet je heel veel leren en papa en mama kunnen dat nooit betalen!"

Hij begon kwaad te worden en met een rood hoofd vervolgde hij: "En kijk eens naar al die deftige mensen. Zij doen toch ook niets. Misschien kunnen ze dat wel, maar ze doen het niet!"

Met een ruk gooide Antonia haar hoofd opzij en keek haar broertje aan. "Maar dat komt omdat ze dat niet willen! Natuurlijk kunnen zij het wel, want zij zijn rijk. En als jij ook hebt geleerd ben jij ook rijk. En als jij het echt wilt dan kun je het best."

Albino maakte met zijn arm een gebaar alsof hij iets wegsmeet. "Jij praat nu net als papa. Dat helpt niet. Hij weet het zo goed, maar er gebeurt niets!"

“Ja,” zei Antonia vinnig, “en jij praat nu net als mama, maar dat helpt ook niet. De kerk doet ook niets!”
De kerk.

Een week later, het was weer zondag na de mis, zat Albino in het keukentje van hun huis. Zondag betekende dat zij vlees kregen bij het eten en mama was bezig met het bereiden van de zondagse middagmaaltijd.

Het was september en nog behoorlijk warm. Alle kinderen speelden buiten, zoals gewoonlijk, maar vandaag bleef de kleine Albino alsmaar om haar heen draaien. De jongen had iets, begreep Bortola. Hij zat met een probleem maar wist niet goed hoe te beginnen. Tenslotte nam zij zelf het initiatief. “Waarom ga je niet naar buiten? Het is nog zulk mooi weer voor de tijd van het jaar,” zei ze om hem een beetje onder druk te zetten. “Vooruit, je vriendjes wachten op je.”

Albino schudde zijn hoofd. “Ik ga niet naar buiten.”

Bortola droogde haar handen aan haar schort en ging voor hem staan. “Nou, wat scheelt eraan?”

Albino staarde naar de vloer en mompelde wat.

“Wat zeg je? Je moet harder praten, zo versta ik niets.”

Toen sloeg hij zijn armen om haar hals en zei: “Mama, ik wil iets heel belangrijks zeggen.”

“Ga je gang, ik luister.”

Ineens flapte hij het eruit. “Ik wil priester worden!”

Bortola sloeg een hand voor haar mond. Zij was met stomheid geslagen en wist even werkelijk niet wat zij zeggen moest. “Jongen, toch!” kreeg zij er tenslotte uit. “Weet je wel wat je zegt?”

Albino knikte heftig. “Ja, ik wil echt priester worden.”

Zij keek hem ongelovig aan, maar de knaap zei om zijn woorden kracht bij te geven: “Ik wil naar het seminarie.”

Bortola had het niet meer. Zij was diep geschokt. Eens wilde zij non worden, haar leven aan God wijden en in Zijn naam werken. Zij had dat echter opgegeven voor Giovanni, de socialist. En nu wilde de zoon die uit dat huwelijk was geboren zijn leven aan God wijden. Bortola herinnerde de woorden van haar moeder: het is misschien wel Gods wil dat jij met Giovanni trouwt! Zij was nu daarvan overtuigd. Niet om Giovanni te bekeren, maar omdat uit dit huwelijk een priester geboren zou worden. Dit alles schoot als een razende door haar brein. Zij geloofde er heilig in dat haar conclusie de juiste was en die gedachte maakte haar intens gelukkig. Zij sloot de jongen in haar armen en drukte hem stevig tegen zich aan terwijl zij haar tranen de vrije loop liet.

Albino keek haar beduusd aan. “Mama, waarom huil je? Wat is er? Is het zo erg wat ik zei?”

“Nee, jongen. Dat is het niet, maar ik moet het even verwerken.”

Ze zoende hem op z'n wang en zei met verstikte stem: "Ik ben trots op je. Dat God jou tot zijn dienstknecht heeft geroepen is een grote eer voor ons, lieve schat. En ik zal je helpen!"

Zij wilde hem door dik en dun steunen in zijn streven om naar het seminarie te gaan. Maar nu kwamen ook de problemen om de hoek kijken, want het dichtstbijzijnde seminarie lag in Feltre. Dat zou het arme gezin veel geld gaan kosten. Hoe moest zij dat aan Giovanni verkopen?

"Jongen, wat zal je vader daarvan zeggen?" vroeg zij meer aan zichzelf dan aan Albino.

Maar die trok zijn schouders op en zei nuchter: "Laten we het hem vragen."

Diezelfde dag nog ging Bortola naar pastoor Carli. Die kende de kleine Albino natuurlijk wel, want in zo'n klein dorp kent iedereen elkaar. Bovendien gaf hij godsdienstondericht op dorpsschool en daar zat Albino natuurlijk ook bij. Hij hoorde Bortola aan en begreep haar probleem. "Maakt u zich geen zorgen," zei hij tegen haar. "Wanneer Albino werkelijk is geroepen tot het priesterambt kan zelfs zijn vader dat niet tegenhouden. Hoe zou hij Gods wil kunnen weerstaan wanneer Hij zijn dienaren roept tot een bijzondere dienstbetrekking in Zijn naam?"

Bortola knikte en zei: "Ja, dat weet ik natuurlijk wel, maar het seminarie gaat ons veel geld kosten."

Pater Carli glimlachte en antwoordde: "Daarover praten wij nog wel een keer. Ik zal eerst eens onderzoeken of Albino's wens zuiver is. Of het geen bevlieging is en of hij werkelijk weet wat hij wil." In de praktijk hield dit in dat Carli, die een grote invloed op de jongen had, Albino juist ging bewerken om vooral niet van zijn voornemen af te stappen.

Het andere probleem vormde natuurlijk Albino's vader. Bortola begreep meteen dat niet zij hierover naar Giovanni moest schrijven. Dan zou hij zeker geweigerd hebben om toe te stemmen in de veronderstelling dat het een gril was van zijn vrome vrouw. "Schrijf jij maar naar papa," zei ze tegen Albino, "vertel hem maar wat je wilt."

Dus schreef de jongen in zijn beste schoonschrift een brief naar zijn vader, die op dat moment in Frankrijk werkte. In zijn eigen bewoordingen legde hij uit dat hij graag priester wilde worden.

En Giovanni, de socialist, moet wel heel erg hebben opgekeken toen hij de brief van zijn zoon las. Kennelijk had hij het er erg moeilijk mee want het duurde lang, erg lang, voordat hij iets van zich liet horen. Hij verkeerde in een enorme tweestrijd, dat begreep Bortola natuurlijk erg goed, maar na vier weken hadden zij nog steeds geen antwoord van hem gekregen en ze begon de moed te verliezen. Zij was bedroefd, maar tegen Albino zei ze dat hij de hoop niet mocht opgeven. "Het komt vast goed!"

En eindelijk kwam dan toch de brief. Met trillende handen scheurde Bortola de envelop open en vouwde het papier uiteen.

Giovanni begon de brief eerst met de gewone mededelingen voordat hij op het onderwerp van Albino kwam. Hij schreef: *“Ik heb er slapeloze nachten van gehad. Maar wie ben ik dat ik over het leven van een ander mag beslissen, ook al is het mijn liefste zoon? Dat zou juist in strijd zijn met de levensbeschouwing die ik aanhang, die zegt dat ieder in vrijheid dient te leven en zijn eigen keuzes moet maken. Ik weet, lieve Bortola, dat jij blij bent met Albino’s keus. Na lang nadenken ben ik tot de slotsom gekomen dat het zijn eigen wil is, want ik weet dat ook hij begaan is met het leed van zijn medemensen. Daarin verschilt hij niet van zijn vader. Ik denk daarom dat wij dit offer moeten brengen. Ik hoop dat hij als priester tenminste in staat is om iets aan het welzijn van de mensen te doen, vooral van de armen. Ik ben al heel gelukkig dat hij geen verdomde fascist is en ik hoop dat ons dat verder bespaard mag blijven.”*

Albino was zielsgelukkig en Bortola haar man innig dankbaar.

Giovanni was in zijn hart een goed mens die oog had voor zijn medemensen. Vooral de zin die ging over het helpen van de armen had Albino diep getroffen. Zolang hij leefde zou hij dat nooit vergeten, want dat was nu juist datgene wat aan zijn besluit ten grondslag had gelegen.

Nog voor het einde van dat jaar, 1923, ging Albino Luciani naar het seminarie in Feltre. Hij was toen net elf jaar.

4

Kardinaal Eugenio Pacelli liep het woonvertrek van zijn appartement binnen, onderwijl de knopen van zijn ceremonieel gewaad losmakend. Hij legde zijn mijter en stola op de tafel en trok zijn gewaad uit. Ondertussen dacht hij na over de zojuist plaatsgevonden gebeurtenissen.

Hij had paus Pius XI geassisteerd bij een hoogmis in de Sint Pieterskathedraal. Tijdens die mis waren twee nieuwe bisschoppen gewijd. In zijn preek had Pius nogmaals het gezag van de Heilige Roomse Moederkerk benadrukt en gewezen op de normen en waarden van de ware leer. Pius XI was een zeer conservatieve paus.

Pacelli was een geestverwant van deze paus en dat had hem geen windeieren gelegd. Op dit moment, 1928, was hij de op een na machtigste man binnen de Rooms-Katholieke Kerk. Pius had een blind vertrouwen in hem en dat was maar goed ook, want Pius had Pacelli’s trouw hard nodig.

Er liepen nog veel liberaal denkende mensen rond binnen de kerk. Modernisten werden ze genoemd. Hun belangrijkste opvatting was dat de gelovigen alleen maar aan God verantwoording hoefde af te leggen en niet aan de kerk of de kerkelijke instellingen. De kerk hield zich te veel bezig met allerlei regeltjes en dogma’s, vonden zij, en te weinig met het evangelie. Modernisten. Ketter zou een betere benaming voor ze zijn, dacht Pacelli minachtend. Deze stroming was

vooral tot bloei gekomen onder paus Leo XIII die begrip toonde voor deze opvattingen en daarmee de Modernisten enige ruimte had geboden.

Leo XIII. Dertien. Het ongeluksgetal. En zo bekeek Pacelli het ook. Hij beschouwde Leo XIII als een ongelukspaus.

Het was diens opvolger, de reactionaire paus Pius X, die de strijd met de Modernisten had aangebonden. Velen werden in die tijd geëlimineerd. Dat wil zeggen, monddood gemaakt of zelfs geëxcommuniceerd.

Pius X had de streng conservatieve kardinaal Umberto Benigni de opdracht gegeven om het kwaad van het Modernisme met wortel en tak uit te roeien en die had een soort geheime dienst opgericht. Een informantennetwerk, de 'Sapinière', die al gauw door menigeen spottend de 'Verklikkers' werd genoemd. Pacelli haalde zijn schouders op. En wat dan nog? Het had gewerkt. Over de hele wereld werden die moderne vrijdenkers opgespoord. Zij kregen de wacht aangezegd en wie zich niet wilde richten naar de leer van Rome werd uit z'n ambt gezet of zelfs geëxcommuniceerd. Hoewel er veel kritiek op deze handelswijze was geweest had het toch geholpen; de angst zat er op een gegeven moment goed in.

Gesterkt door dit succes werd na het overlijden van Pius X door het conclaaf wederom een conservatieve paus gekozen: Benedictus XV.

Echter was Benedictus minder krachtig dan zijn voorganger. Onder druk van de publieke opinie, die openlijk de onverzettelijkheid van de kerk aan de kaak stelde, zette Benedictus kardinaal Benigni aan de kant. Het was de tijd van de Grote Oorlog³. Een tijd waarin de gelovigen andere problemen hadden dan zich te houden aan de keiharde regels van de kerk.

Pacelli was het daar niet mee eens. Hij vond dat in voor- en tegenspoed het waarachtig geloof onwrikbaar overeind diende blijven te staan. Wat er ook gebeurde, men diende zich onverkort te houden aan de edicten en encyclieken van de Heilige Stoel.

En de meeste kardinalen waren het met hem eens. Op 6 februari 1922, nadat Benedictus XV in de graftombe was bijgezet, vond het conclaaf in kardinaal Achille Ratti van Milaan de man die bereid was om het werk van Pius X voort te zetten. Als blijkt daarvan liet hij zich dan ook paus Pius XI noemen.

Pacelli was een vriend van Ratti. Op dat moment was hij nuntius in München. Later werd hij dat in Berlijn. Hij vertegenwoordigde daar de Heilige Stoel en als zodanig rapporteerde hij dan ook rechtstreeks aan de paus. Gaandeweg werd hij Pius' vertrouweling en het duurde niet lang of hij werd door hem naar Rome gehaald. Hij kreeg het hoogste ambt binnen de kerk na de paus, namelijk die van camerlengo. Zijn taak: het werk van Benigni afmaken en dat deed hij dan ook met grote voortvarendheid.

Maar er begonnen zich problemen voor te doen. Nadat de geestelijkheid was 'gezuiverd' had de Sapinière zich gericht op de leken. De gewone gelovigen.

³ Eerste Wereldoorlog

Maar het volk werd steeds mondiger en liet zich niet meer zomaar intimideren. En vooral in de hogere regionen, met name in de adel en regeringskringen, ervoer men deze flagrante inbreuk op hun privacy als bedreigend en zeer onaangenaam. Er ontstonden fricties en vervelende situaties.

In eerste instantie trok Pius zich daar niets van aan. Hij negeerden de hoge heren volkomen. Ook voor hun gold onderwerping aan het gezag aan Rome, anders excommunicatie!

Maar de hoge heren, gewend als zij waren om zelf te besturen en te regeren, pikten dit niet. Regeringen, en niet alleen de Italiaanse, verzetten zich tegen de richtlijnen die hen vanuit het Vaticaan werden opgelegd. Op een gegeven moment liep de ruzie hoog op en er ontstond een uiterst onaangename situatie. Het conflict dreigde te escaleren. Er was openlijk sprake van een behoorlijke vijandschap tussen de kerk en de staat.

Toen had hij, Pacelli, ingegrepen.

Natuurlijk had hij ingegrepen! Hij onderkende dat dit probleem de Rooms-Katholieke Kerk ernstige, zo niet onherstelbare, schade kon toebrengen. Hij wist Pius daarvan te overtuigen en op zijn voorspraak werd de Sapanière ontbonden. Dat was niet erg, want in feite was het slechts een symbolisch gebaar. De strenge controle bleef en daarmee het informantennetwerk, want er waren genoeg priesters, monniken en zelfs leken die bereid waren om hiervoor de nodige hand- en spandiensten te verrichten. Het verraad school overal en Pacelli had de zaak goed in de hand.

Er was dan ook niemand binnen de muren van het Vaticaan die daartoe beter in staat was dan hij. Hij was namelijk niet zomaar een omhooggevalen priester. Zijn kardinaalshoed had hij niet verdiend door zich naar de top te likken.

Pacelli kwam uit een geslacht van bankiers en grootindustriëlen. Zijn ouders, zijn broers en andere aanverwanten waren allemaal gewiekste zakenlui. Eugenio was eigenlijk het zwarte schaap van de familie, want hij werd priester. Desondanks bleek hij met hetzelfde sop te zijn overgoten en hij was in feite net zo'n succesvolle zakenman. Zijn handelstalent stelde hij echter in dienst van de kerk en ontpopte zich daarbij als een geslepen onderhandelaar. Dit resulteerde voor hem in een bliksemcarrière waardoor de weg naar de top voor hem niet echt lang was. Terwijl hij zijn dagelijkse habijt aantrok dacht hij met een zelfvoldane glimlach terug aan die tijd.

Een klopje op deur.

“Binnen.”

Pater Ernst Egger, zijn Oostenrijkse secretaris, betrad de kamer.

“Eminentie, ik heb een telefoontje ontvangen van het ministerie van algemene zaken.”

“Ik ben zeer benieuwd, eerwaarde.”

“De secretaris van de Duce wil graag een afspraak met u maken voor een vergadering.”

“Een vergadering? Toe maar. Waarom?”

“Hij zei dat men een voor de kerk zeer belangrijke kwestie met u wil bespreken.”

Pacelli was zeker niet onder de indruk. Hij was gewend dat de overheid hém nodig had en niet andersom. “Waar gaat het over?”

Egger haalde zijn schouders op. “Dat wilde hij niet tegen mij zeggen, eminentie. Alleen dat het voor de kerk van het allergrootste belang zou zijn.”

Pacelli trok zijn rechterwenkbrauw op. “Een afspraak met Mussolini persoonlijk?”

“Ik weet het niet, eminentie. De secretaris wil graag persoonlijk met u spreken.”

Pacelli maakte een grimas. “Wat een onzin. Ik heb toch niet voor niets een secretaris. Wat kan zo belangrijk zijn om het niet aan u te vertellen, eerwaarde?”

Egger trok weer zijn schouders op.

“Goed dan, ik bel hem wel even op.” En Pacelli liep met Egger mee naar diens werkkamer. Daar aangekomen draaide hij aan de slinger van de telefoon en kreeg contact met de centrale van het Vaticaan. Hij vroeg het gesprek aan met het ministerie. Na even wachten kreeg hij de secretaris van Mussolini aan de lijn. Na de gebruikelijke beleefdheden kwam die ter zake. “Eminentie, zijne excellentie stelt het op prijs wanneer u de gelegenheid wilt geven aan een ontvangst van een aantal regeringsfunctionarissen. Namens de Duce willen zij een zaak van grote importantie met u bespreken.”

“Importantie?” reageerde de kardinaal. “Voor wie?”

“Voor zowel de kerk als voor de staat, eminentie. De delegatie zal dan ook bestaan uit de minister van financiën, de minister van buitenlandse zaken en ikzelf in de hoedanigheid van notulist.”

Pacelli dacht na. Dat was een behoorlijke delegatie. Buitengewoon.

Hij sprak een datum af.

Maar Pacelli zou zijn reputatie geen eer hebben aangedaan wanneer hij niet ruim voor die datum op de hoogte was geweest van de bedoelingen van de regering. Hij had zijn connecties in de hoogste regionen en hij was dus volledig voorbereid op wat er komen ging toen de genoemde delegatie de conferentiezaal in het pauselijk paleis betrad. Van tevoren had Pacelli overleg gevoerd met zijn broer, de bekende procureur Francesco Pacelli. Die zat dan ook mede aan de vergadertafel namens het Vaticaan.

Graaf Ciano, de minister van buitenlandse zaken die tevens de portefeuille van religieuze zaken beheerde, opende het gesprek.

“Eminentie, ik dank u voor uw ontvangst en voor de tijd die u zo welwillend aan ons heeft willen besteden. U zult zich ongetwijfeld afvragen wat de reden van dit alles is.”

Nee, dacht Pacelli, maar dat doet er niet toe. “Spreekt u vrijuit, excellentie. Wij zijn een en al oor.”

“Wel, de zaak is dat de Duce beseft dat hij zijn positie heeft te danken aan de Allerhoogste. Hij wil daarom een gebaar maken naar de kerk. Uit dankbaarheid wil hij een groot aanbod doen.”

Dankbaarheid? dacht Pacelli. Mijn neus! Hij wil alleen de loyaliteit van de kerk kopen!

Ciano, die niet wist dat de kardinaal al geheel op de hoogte was ging verder. “Vroeger was het gebied van Rome en omgeving een onderdeel van de kerkelijke staat, een soeverein gebied. Er is in al die jaren veel gebeurd. Tenslotte is het zover gekomen dat het gebied van de kerk haar zelfstandigheid heeft verloren en werd ingelijfd bij het huidige Italië. Hoe jammer dat ook was, hieraan valt weinig meer aan te veranderen. Desondanks wil de Duce graag iets daarvan goedmaken. Hij ziet het als zijn plicht. Hij wil daarom Zijne Heiligheid voorstellen om het gebied dat u het Vaticaan noemt om te vormen tot een zelfstandige staat, los van Italië.”

Hij zweeg even om zijn woorden op de kardinaal te laten inwerken. Dat was niet nodig want die was verbaasd noch geschokt, maar Pacelli speelde het spel mee.

“Dat is erg genereus van de Duce,” zei hij en trok een blij gezicht.

“Inderdaad,” zei Ciano zonder blikken of blozen, “en hij is bereid om alle medewerking te verlenen om deze jonge staat een goede start te bezorgen.”

Glimlachend hief Pacelli zijn hand op. “Ik ben werkelijk onder de indruk, excellentie, maar beseft u wel wat u zegt? Om het Vaticaan om te vormen tot een zelfstandige staat zal er heel wat moeten gebeuren. Dat zal grote consequenties met zich meebrengen, organisatorisch en financieel, want dit gaat veel geld kosten, geld dat de Heilige Stoel niet bezit, althans niet in die mate.”

Ciano was niet uit het veld geslagen. In plaats daarvan zei hij: “Waarom, eminentie, denkt u dat de minister van financiën deel uitmaakt van onze delegatie? De Duce heeft dit alles goed overwogen en zijn plan uitvoerig met ons doorgenomen. Ik verzeker u dat het Vaticaan er geenszins op achteruit zal gaan!”

Deze uitspraak van graaf Ciano bleek een eufemisme te zijn. De weken die volgden op dit bijzonder gesprek bestonden uit intensieve onderhandelingen over de voorwaarden waaraan moest worden voldaan om het Vaticaan als zelfstandige staat een levenskans te bieden. Voor de technische details op juridisch en financieel gebied werden deze onderhandelingen vooral door Pacelli's broer Francesco gevoerd. En die wist er een geweldig mooi resultaat uit te slepen. Om te beginnen zou de enclave Vaticaanstad in Rome door de Italiaanse regering worden erkend als een soevereine staat. Daarnaast zou het rooms-katholieke geloof tot staatsgodsdienst worden verheven. Dat hield in dat de Italiaanse regering op alle scholen het katholieke godsdienstonderwijs in zou voeren en alleen huwelijken die in een Katholieke Kerk waren gesloten werden in het vervolg door de overheid erkend.

Als onafhankelijke staat hoefde het Vaticaan geen belasting meer te betalen aan de Italiaanse schatkist; het kon nu zelf belastingen gaan innen. Bovendien kreeg de jonge staat een zeer solide financiële bodem om als zelfstandig en onafhankelijk landje te kunnen blijven voortbestaan. Italië betaalde 750 miljoen

lire in baar geld en schonk daarnaast nog een hoeveelheid staatsobligaties met een waarde van ongeveer een miljard lire.

Uiteraard betekende dit een enorme aderlating voor de Italiaanse schatkist, dus voor de belastingbetaler, maar Mussolini zat daar niet zo mee. Deze gigantische steekpenningenoperatie diende maar één doel, namelijk het aan zich verplichten van de Katholieke Kerk. Toen dan ook op 11 februari 1929 het Verdrag van Lateranen werd getekend kon hij voor de eerstkomende jaren rekenen op de steun van het Vaticaan. Al dan niet stilzwijgend, maar dat maakte niets uit. Het uiteindelijke doel was bereikt. En Pacelli wist dat!

In 1929 werd dus de onafhankelijke staat Vaticaanstad geboren, jong, klein, maar erg rijk.

Het nieuwbakken staatshoofd paus Pius XI en diens camerlengo kardinaal Pacelli beseften dat er een vakman op financieel gebied moest komen om dat enorme vermogen op deskundige wijze te beheren. De kerkleiding zag daarom uit naar een specialist op dat gebied, bijvoorbeeld een bankier. En ook nu bracht de broer van Pacelli uitkomst.

In de enorme relatiekring van de familie kende hij een man volmaakt voldeed aan de eisen van het Vaticaan. Om te beginnen was hij een belijdend lid van de Rooms-Katholieke Kerk. Voorts had hij grote naam gemaakt met beleggingen en speculaties op de goud- en geldmarkt. Hij heette Bernardino Nogara. Op het moment waarop de kerkleiding het oog op hem liet vallen was hij in dienst van de Banca Commerciale Italia en voerde hij het directeurschap over een filiaal van die bank in Istanbul.

De paus deed iets wat in die tijd heel bijzonder was: hij schreef Nogara persoonlijk aan.

Het was tien dagen daarna dat Pacelli bij de paus zijn opwachting maakte.

“Heilige Vader, wij hebben antwoord ontvangen van signor Nogara.”

“Wel, broeder Pacelli, wanneer denkt hij zijn werkzaamheden aan te vangen?”

Pacelli schudde zijn hoofd. “Helaas, hij schrijft dat hij zich vereerd voelt door het verzoek van Uwe Heiligheid, maar dat hij zich genoodzaakt ziet niet op uw aanbod in te gaan.”

Het was even stil terwijl Pius zijn vertrouwensman glazig aankeek.

“Hij gaat niet op het aanbod in?” herhaalde hij toen bijna fluisterend. Hij was echt geschokt. Deze conservatieve paus beschouwde zich als de belichaming van het kerkelijk gezag. Hij was gewend dat zijn verzoek werd opgevat en uitgevoerd als een bevel. Hij schudde dwaas met zijn hoofd alsof hij duizelig was door een klap. Schor zei hij: “Is signor Nogara geen katholiek? Hoe kan hij ons aanbod weigeren?”

“Signor Nogara is zeker wel katholiek,” antwoordde Pacelli, “maar hij vreest dat de beperkingen die de kerk oplegt aan zijn handelen op de financiële markt onvoldoende garanties opleveren om voor het Vaticaan tot een goed resultaat te kunnen komen.”

“Maar wat denkt hij dan wel? Wij kunnen ons toch niet storten in allerlei goddeloze toestanden zoals nu overal veelvuldig gebeurt?” Pius begon rood aan te lopen van kwaadheid. “Als hij gelooft dat wij ons willen verrijken aan zaken die niet stroken met de christelijke ethiek moeten wij maar naar iemand anders uitkijken. Iemand met wat meer gevoel voor moraal!”

Pacelli viel de tierende paus in de rede. Hij was de enige in deze ruimte die zich dat kon veroorloven. “Heilige Vader, voordat u een beslissing neemt staat u mij dan eerst toe dat ik met signor Nogara ga praten. Geloof mij, hij is werkelijk de persoon die wij nodig hebben. Laten wij hem eerst aanhoren. Ik heb geleerd om nooit over één nacht ijs te gaan. Laat hem zijn voorwaarden formuleren, dan kunt u altijd nog beslissen of u wel of niet met deze man in zee wilt gaan.”

Pius bedaarde wat en keek de kardinaal aan.

Die glimlachte en zei: “Wanneer je een beetje bekend bent in de bankwereld en de handel dan weet je dat je nooit direct moet toehappen. Een ervaren man als Nogara weet dat als geen ander. Ik verzeker u dat hij op dit moment op onze volgende zet zit te wachten.”

Pius wuifde met z’n hand. “Goed, eminentie. U heeft het altijd bij het rechte eind gehad. Waarom zou ik u dan nu niet vertrouwen? Doe wat u mij heeft voorgesteld en breng mij zo spoedig mogelijk rapport uit.”

Istanbul, een week na het onderhoud tussen de paus en diens camerlengo. Door de overvolle straten van deze miljoenenstad zocht een taxi zijn weg. Tenslotte stopte hij voor een bankgebouw. Te zien aan de naam was het een Italiaanse bank: Banca Commerciale Italia.

Twee mannen stapten uit en liepen door de ingang van het gebouw en meldten zich bij de receptie. Niemand kon zien dat Eugenio Pacelli een kardinaal was. Hij was net zo gekleed als zijn broer Francesco.

Zij werden verwacht. Een secretaresse liet hen binnen in de kamer van de directeur. Bernardino Nogara stond op vanachter zijn bureau schudde beide bezoekers de hand. Nadat zij zich hadden geïnstalleerd met een kopje Turkse mokka opende Nogara het gesprek. Hij was altijd een man geweest van ‘direct to the point’ en ook nu viel hij meteen met de deur in huis. Hij glimlachte. “Ik wil jullie niet bij voorbaat ontmoedigen, maar de eerlijkheid gebiedt mij wel te zeggen dat jullie weinig kans maken.”

Omdat de mannen elkaar al heel lang goed kenden tutoyeerden zij elkaar, waardoor het gesprek een vertrouwelijk karakter kreeg.

Eugenio glimlachte en zei: “Jij hebt Zijne Heiligheid inderdaad heel verdrietig gemaakt, Dino, maar na een diepgaand gesprek heeft hij mij toch gevraagd om met jou de mogelijkheden te bespreken.”

“Heb jij vrij mandaat?”

Eugenio knikte. “Ik heb vergaande bevoegdheden.”

Francesco nam nu het woord. “Het lijkt mij het beste dat jij nu zelf formuleert wat jij van het Vaticaan verwacht. Dan kunnen wij vrij snel tot de conclusie komen of wij wel of niet met elkaar door willen gaan.”

Dit was een heel andere benadering dan Pius had gedaan, maar die had dan ook niet de handelsgeest waarmee deze drie mannen waren behept.

Nogara vouwde zijn armen voor zijn borst en begon. “Pius moet zich goed realiseren dat hij nu staatshoofd is en dat hij naast zijn religieuze taken ook een staat moet regeren. Het werkelijke gebied van zijn land is natuurlijk maar klein, maar ik heb begrepen dat hij heerst over vele miljoenen gelovigen. Daarmee is het Vaticaan eigenlijk een van de grootste organisaties ter wereld en als die als zelfstandige staat wil overleven dan zal het dan ook moeten functioneren als elke andere wereldse staat! Niets meer en niets minder!”

Hij wachtte even, maar de twee mannen tegenover hem knikten instemmend.

“Alle godsdienstige idealen ten spijt, wij leven nu eenmaal in deze wereld en daarmee zullen we rekening moeten houden. Wat ik dus wil zeggen is dat de paus een staatkundig bestuur moet instellen. Hij zal ministeries moeten instellen en ministers benoemen en het maakt mij niet uit of je een minister kardinaal noemt, of dat een ministerie een prefectuur heet, of zoiets. Als het maar voldoet aan de juiste eisen. En niet onbelangrijk: het Vaticaan zal eraan moeten werken om als land diplomatieke erkenning te krijgen, vooral van de grootste en belangrijkste landen. Er zullen ambassadeurs moeten worden uitgewisseld, want die staatkundige belangen dienen ook het financieel belang. En voor dat financieel belang dient er een bank te worden opgericht, de nationale bank van het Vaticaan, en die moet dus onder het Vaticaanse ministerie van financiën vallen. Zo’n bank heeft automatisch toegang op de wereldmarkt en heeft een grote mate van vrijheid bij buitenlandse transacties, speculaties op buitenlandse markten en handel in buitenlandse obligaties en aandelen.”

Eugenio hief zijn hand op. “Hoe wil jij dat dan rijmen met de christelijke ethiek? Hoe wil jij de paus overtuigen dat dit de enige juiste manier is?”

Nogara lachte. “Dat mag jij doen, beste vriend.” Hij maakte een handgebaar in de lucht. “En wat bedoel jij eigenlijk met christelijke ethiek? Heb jij het daarbij over dezelfde ethiek als waarvan jouw illustere voorgangers hebben bediend? Zoals Granvelle of De Richelieu? Of wat dacht je van de vermaarde Inquisitie met haar onovertroffen werkzaamheden?”

Eugenio haalde zijn schouders op. “Dat ligt inmiddels ver in het verleden,” merkte hij op, “in die tijd leven wij niet meer.”

“Precies!” reageerde Nogara. “Jij zegt een waar woord. Wij leven in deze tijd. En net zoals de pausen van vroeger handelden in de geest van hun tijd, zo moet Pius dat ook doen in zijn eigen tijd!”

“Daarmee heb je een punt,” moest Eugenio toegeven. “Wat stel je voor.”

“Ik wil de vrije hand hebben in de handel in aandelen en obligaties, verdienen aan dividenden van bedrijven die zijn aangekocht, winst maken wanneer bedrijven en onroerend goed weer worden verkocht en speculeren op de goud-

en valutamarkt en dat alles op dezelfde wijze waarop dat overal in de wereld plaatsvindt. Maar als ik elke transactie eerst ter goedkeuring aan de paus moet voorleggen gaat dat ten koste van de slagvaardigheid. Dan strijd ik bij voorbaat een verloren zaak en daar pas ik voor.”

De beide broers wisselden een blik van verstandhouding met elkaar. Toen zei Francesco: “Dino, het lijkt mij verstandig om de details te bespreken.”

De Pacelli's kregen de paus om. Veel moeite hoefden zij daar overigens niet voor te doen, want het nieuwbakken staatshoofd begreep heel goed dat het beter was om winst te slaan uit het kapitaal van het Vaticaan dan om de pot te gaan verteren en de kerk kon goede dingen doen met die winst, bedacht hij.

Dus werden alle wensen van Nogara vervuld. Er werd een aparte congregatie opgericht: de Speciale Administratie. Die had de status van ministerie van financiën van het Vaticaan. Nogara werd directeur van de Vaticaanse Bank en hij kreeg vrijwel carte blanche in zijn handelen. Hij had daarmee een unieke positie binnen het Vaticaan. Als leek bekleedde hij net zoveel macht als al die bisschoppen en kardinalen, eigenlijk zelfs meer dan dat.

Hij maakte zijn naam als uiterst competente bankier meer dan waar. Hij kocht aandelen van grote industrieën, banken en multinationals en verkocht die dan weer met grote winsten of verdiende aan vette rentepercentages. In korte tijd was het startkapitaal van het Vaticaan tot ongekende proporties uitgegroeid. De Rooms-katholieke Kerk werd eigenaar van tal van zaken en bedrijven, zoals hotels, banken, industrieën, bouwbedrijven en onroerend goed.

Hoewel Nogara een overtuigd katholiek was hield hij zijn geloofsleven strikt gescheiden van zijn bankierswerk. Bij al die transacties namens de Heilige Stoel heeft hij zich niet eenmaal laten leiden of binden door bepaalde christelijke opvattingen. Zo kon het gebeuren dat de kerk zaken in haar bezit kreeg die weinig te maken hadden met de leer die zij predikte. Bijvoorbeeld wapenfabrieken, casino's en zelfs nachtclubs. Maar het Vaticaan voer er wel bij en in die tijd vroegen maar weinig mensen zich af wie de werkelijke eigenaar van bepaalde bedrijven was.

Ook Italië profiteerde van Nogara's beleid. Het Vaticaan kreeg een zeer groot en alsmaar groeiend belang in de Italiaanse economie. En de paus moest worden gerekend tot de rijkste mannen ter wereld. Hij toucheerde jaarlijks zo'n 30 miljoen dollar.

Maar niemand maakte er zich druk om en het Vaticaan hing dit soort zaken niet aan de grote klok. De leiding van de Rooms-Katholieke Kerk heeft gedurende haar geschiedenis zwijgen altijd als een bijzonder deugd gekoesterd.

Eugenio Pacelli werd voor zijn verdiensten door de paus beloond. Naast zijn functie van camerlengo werd hij tot staatsecretaris van het Vaticaan benoemd en was daardoor in feite de minister-president en dat was wel aan hem besteed want er kwamen woelige tijden. Dankzij zijn ervaring en vooruitziende blik wist hij de jonge staat door alle problemen heen te loodsen, waarbij ook hij, net als

Nogara, zich niet zelden moest onthouden van enige ethische en religieuze beperkingen. Hij regeerde met strakke hand en duldde geen kritiek. De kerk moest kosten wat het kost in deze snel veranderende wereld overeind blijven.

5

De bel werd geluid en de klas stroomde vol. Luidruchtig schoven de jongens in hun houten schoolbanken. Jongens, alleen maar jongens, want op het grootseminarie van Belluno zaten uiteraard geen meisjes.

Albino nam ook zijn plaats in. Hij was nu zeventien maar nog steeds de kleinste van de klas. Hij was altijd vrij tenger gebleven maar had wel een knap gezicht waarop vaak de lach verscheen.

Na het seminarie in Feltre was hij overgegaan naar het grootseminarie van Belluno, dat viel onder het bisdom van Vittorio-Veneto. Hij zat nu in de eindfase van zijn opleiding tot priester.

De Spaanse broeder Alfredo verscheen voor de klas voor de klas en vroeg om rust en orde. Het werd stil en de Dominicaner monnik, die kerkgeschiedenis doceerde, begon met zijn les.

Tot nu toe was Albino's studie voorspoedig verlopen. Dat had vooral te maken met het feit dat hij goed bleek te kunnen leren, maar zeker ook omdat hij van nature erg nieuwsgierig van aard was en van alles wilde weten.

Echter had het er ook toe bijgedragen dat hij kritischer werd en dat er vragen, ja, zelfs twijfels, over het geloof bij hem opkwamen. En hij had al gauw door dat hij geen echte antwoorden kreeg op zijn vragen. Sterker nog, het kwam hem voor dat zijn leraren bepaalde vragen helemaal niet op prijs stelden. Vaak waren Albino's vragen maatschappijkritisch van aard. Hoe kwam hij daar zo op?

Dat had weer alles te maken met zijn nieuwsgierigheid. Hij deed iets wat de meeste van zijn medestudenten achterwege lieten. Hij ging zich verder oriënteren dan alleen de leerstof die men hem voorschotelde. Hij ging boeken en tijdschriften lezen. En dat was vaak literatuur die niet in de schoolbibliotheek te vinden was. Boeken van Mark Twain of Charles Dickens. Hij las Shakespeare en toneelstukken van Goldoni. En er was veel daarbij van wat in de Katholieke Kerk als verboden lectuur werd beschouwd. Het bezit daarvan was uiterst riskant. Bij ontdekking werd je zondermeer van het seminarie verwijderd. In het ergste geval kon je er zelfs voor geëxcommuniceerd worden!

De regels waren streng, bijna Spartaans, op het seminarie. Maar Albino beleefde daar zijn pubertijd en zoals bij de meeste pubers was hij opstandig, eigenwijs en wars van al die onzinnige regeltjes.

Maar hij wist ook heel goed dat hij moest oppassen, want er heerste een soort angst op dit instituut en die angst bleef niet alleen beperkt tot de studenten. Ook het docentenkorps was ermee behept. Iedereen was even krampachtig en er werd

gefluisterd dat er verklikkers rondliepen. Verklikkers? Van wie? Was dat werkelijk zo of was het alleen maar bangmakerij.

Albino kwam daar niet achter. Wel had dit bij hem tot gevolg dat hij het soms zwaar had op het seminarie. Hij hield van openheid, van vrijuit spreken, van open discussies. Dit alles moest hij ontberen en dat zorgde er regelmatig voor dat hij zich afvroeg of hij hiermee door moest gaan. Of hij niet de verkeerde keuze had gemaakt. Maar dan dacht hij weer aan zijn moeder die al haar hoop op hem had gevestigd en dat gaf hem dan weer de kracht om weer verder te gaan.

En nu zat hij in de eindstudie. Veel van zijn medestudenten, waaronder ook veel vrienden, waren niet zo ver gekomen. Zij hadden het niet gehaald. Niet alleen vanwege hun studieresultaten, maar ook omdat zij soms om de een of andere duistere reden van het seminarie waren verwijderd. Gelukkig was hem dat bespaard gebleven.

Plotseling schoot hij overeind. Wat was dat? Er was iets gezegd!

Hij keek de klas rond. Toen hoorde hij het weer. Het was broeder Alfredo, die stomme Spanjaard! En wat hij uit diens mond hoorde trof hem zeer. Alfredo herhaalde zijn opmerking nog eens. Hij zei dat, wat hem betrof, het Vaticaan de Inquisitie weer zou moeten instellen. Hij vond dat de beste methode om alle dwalenden, die Modernisten, weer op het juiste pad te krijgen.

Albino's vinger schoot omhoog.

“Broeder Luciani, u heeft een vraag?”

“Eerwaarde, in de vorige les heb ik iets geleerd van Gods liefde, Zijn goedertierenheid. Ook heb ik iets gehoord over vergeving der zonden en over het op het rechte pad brengen van de dwalenden, de dolenden en de zoekenden. Verder heb ik op dit seminarie geleerd dat het doden van mensen een vreselijke zonde is. Altijd! Ook het doden van mensen die zondaren zijn! Hoe kunt u dan pleiten voor een verderfelijk instituut dat de Inquisitie was? Hoe kunt u...”

“Genoeg, broeder Luciani!”

Alfredo was paars aangelopen tijdens Albino's retoriek. Zijn ogen flikkerden boosaardig. “Ga zitten en houd je mond!”

Even liet Albino zich overdonderen door de kwade reactie van de monnik. Toen kreeg zijn eigen verontwaardiging de overhand. “Mijn mond houden? Wat denkt u wel? U staat hier openlijk moord en doodslag te propageren en ik moet dan mijn mond houden? Wat bent u voor een christen? God zou mij straffen wanneer ik hierover niets zou zeggen, broeder Alfredo! Ik weiger dit....!”

“Eruit! Luciani, heb je gehoord wat ik zei? Eruit!”

Alfredo zag nu purper. Zijn vinger wees trillend naar de deur.

Met een schok kwam Albino tot zichzelf. God, wat had hij gezegd? Hij was te ver gegaan! Ontzet keek hij naar de Spaanse monnik. De man had iets belachelijks over zich zoals hij daar stond met zijn hand naar de deur wijzend. Iets verschrikkelijks. Dat was het, een vogelverschrikker, maar dan erger, akeliger.

Hij keek de klas rond. Zijn medestudenten zaten hem met grote ogen aan te kijken, als bange mussen wachtend op de sprong van de kat. Van hen hoefde hij niets te verwachten.

Zwijgend greep hij zijn boeken bij elkaar en liep naar de deur.

“Meld je bij de rector!” riep Alfredo hem na.

De deur ging harder dicht dan de bedoeling was. Stampend liep hij door de galmende hal. Hij schudde zijn hoofd, want hij kon zijn gedachten niet op orde krijgen. Hij wist niet wat hij dacht. Hij was helemaal leeg.

Voor de kamer van de rector bleef hij staan. Onverschillig klopte hij op de deur.

“Binnen,” klonk het zacht.

Rector Angelo Santin zat achter zijn bureau, lurkend aan een kop koffie.

“Ah, broeder Luciani. Kom binnen. Wat verschaft mij de eer?”

Dat was een overbodige vraag. Leerlingen die zich op dit uur van de dag bij de rector meldden waren uiteraard uit de les gestuurd. En dus sprak Albino de onsterfelijke zin die reeds vele malen in deze kamer was uitgesproken: “Ik ben uit de les gestuurd.”

“Door wie?”

“Door broeder Alfredo, eerwaarde.”

“Waarom?”

“Ik heb aanmerkingen gemaakt op zijn les, eerwaarde.”

“Aanmerkingen? Verklaar je nader.”

“Hij verdedigde de moordpartijen van de Inquisitie en ik ben daar tegenin gegaan.”

“Dat is ernstig, broeder Luciani.”

Albino verbeelde zich heel even dat hij een zweem van een glimlach rond de mondhoeken van Santin zag. Die herhaalde mompelend: “Ja, dat is heel ernstig.”

Toen streng: “Hoe kon je zo stom zijn!”

Weer stak de verontwaardiging bij Albino op. “Hoe kan ik als christen mijn mond houden wanneer iemand het zinloos doden van mensen goedpraat? En dan nog wel in naam van God!”

Santin stak zijn hand op om de knaap het zwijgen op te leggen. “Rustig, mijn zoon. Je weet heel goed dat ik dat niet bedoel. Jij weet toch hoe broeder Alfredo is? Waarom vlieg je er dan in? Van een intelligent persoon als jij had ik beter verwacht. Maar je laat je door je temperament leiden en niet door je gezond verstand. Jij moet nog leren dat je eerst moet nadenken voordat je wat zegt.”

Hij zuchtte even en vervolgde: “Nu kan ik niets anders dan jou officieel rapporteren omdat je de klas bent uitgestuurd. Ga naar je slaapzaal en blijf daar totdat je hoort wat de beslissing zal zijn. Ik moet eerst broeder Alfredo horen.”

Dus verliet Albino de kamer en zocht zijn slaapzaal op. Die was geheel verlaten want de lessen waren nog in volle gang. Kwaad plofte hij neer op z’n bed.

Allerlei gedachten spookten door zijn hoofd. Hij dacht terug aan het moment in de klas en weer welde de woede in hem op. Ondanks dat de rector tegen hem

had gezegd om eerst na te denken en niet meteen impulsief te handelen, werd de verontwaardiging in hem steeds groter.

Toen knapte er iets in zijn hoofd. Met een ruk vloog hij overeind en stond naast zijn bed. Hij keek omhoog, sloeg een kruis en schreeuwde: “God! Dit heeft niets met christelijkheid te maken! Zo wil ik U niet dienen! Ik wil geen huichelaar zijn!”

Tranen schoten in zijn ogen. Woedend greep hij het kussen van het hoofdeinde en smet die door de zaal. “Verdorven,” mompelde hij in zichzelf. “Verdorven. De hele kerk is verdorven! Papa heeft gelijk! Oplichters zijn het, allemaal!”

Toen weer omhoogkijkend, zich tot God richtend: “Vergeef me, Heer, maar ik hoor daar niet bij! Dat kunt U niet van mij verlangen!”

Bruusk rukte hij de deur van zijn kledingkast open. Hij trok zijn gewone kleren eruit en kleepte zich snel om. Zijn soutane propte hij in de kast. Toen pakte hij zijn geldpotje. Het weinige geld dat hij kreeg spaarde hij op. Daar kocht hij zijn boeken van. Hij zag dat het alweer aardig begon op te lopen. Hij leegde het potje en stak het geld in zijn broekzak. Toen greep hij zijn jas, drukte de deur van de kledingkast dicht en verliet de slaapzaal.

Op de gang kwam hij niemand tegen, want nog steeds waren de lessen aan de gang. Hij opende de hoofddeur en keek uit over de binnenplaats. Ook hier zag hij niemand. Vlug liep hij naar de overkant waar zich de toegangspoort bevond. Hij wachtte even maar alles bleef rustig.

Het ijzeren hek van de poort piepte een beetje toen hij er doorheen glipte. Hij hoorde de deur van de portierswoning opengaan. Als een haas ging hij er vandoor. Hij rende over de weg totdat hij bij een bocht kwam. Toen waagde hij even om te kijken. Er kwam niemand achter hem aan.

Langzaam kwam zijn ademhaling tot rust. Hij moest zich nu bezighouden met het volgende probleem. Waar moest hij naartoe? Hij kwam tot de ontdekking dat hij weer in een opwelling een besluit had genomen door het seminarie te verlaten zonder zich eerst af te vragen wat hij dan moest doen. Peinzend liep hij verder. Naar Canale gaan leek hem op dit moment niet aan de orde. Hij moest eerst maar eens alles op een rijtje zetten, eerst met zichzelf in het reine zien te komen, voordat hij zijn moeder onder ogen durfde te komen. Maar wat dan?

Hij bereikte de rand van de bebouwing van Belluno. Hij zwierf door de straten en keek om zich heen. De bewoners van het plaatsje hadden geen oog voor hem. Ze hadden slechts aandacht voor hun eigen dagelijkse beslommingen en op dat moment had het gewone leven van de mensen iets vertrouwds voor Albino. Er kwam een verlangen bij hem op om dan maar als een gewone man in de grijze massa op te gaan, ver weg van die knellende band van de kerk. Beter arm dan niet vrij te zijn, dacht hij. Hij glimlachte. Dat was wat zijn vader ook altijd zei. Hij had dan zeker toch gelijk!

Op een plein stond een bus. Een oude rammelkast, zoals je die in deze tijd vaak zag. Passagiers waren bezig met instappen terwijl de chauffeur op het dak

drukdoende was bagage op de imperiaal te installeren. Albino dacht niet lang na en sloot zich achter de rij aan.

“Waar gaat deze bus naartoe?” vroeg hij aan de conducteur toen hij aan de beurt was.

“Naar Vittorio-Veneto, waar anders?” antwoordde man enigszins schamper.

Albino kocht een kaartje en zocht een plaatsje halverwege het gangpad. De conducteur haalde achter zijn rug de schouders op en maakte een grimas naar een vrouw die op de voorste bank zat.

De chauffeur klom op zijn plaats en startte de motor. Kreunend kwam het vehikel tot leven. Na deze ontmoedigende geluiden kwam het voertuig zowaar in beweging en in korte tijd verlieten ze Belluno.

De bus reed nu over de bergwegen in de richting van Vittorio. Daarbij maakte hij een oorverdovende herrie. Maar gaandeweg wende Albino eraan. Hij begon zelfs slaperig te worden. Het was warm en de zon stond laag. Regelmatig, na weer een bocht, scheen die in z'n gezicht.

Plotseling schrok hij wakker. Verbaasd keek hij om zich heen. De bus stond bij een halte en de motor was uitgeschakeld. Door die plotselinge stilte was hij wakker geworden. Hij zag de passagiers naar de deur schuifelen.

Hij schoot overeind en haastte zich om de bus te verlaten. Toen hij buitenstond zag hij dat hij op een soort busstation was, want er stonden nog meer bussen.

Hij keek om zich heen. Hij bevond zich in een wildvreemde buurt en het begon al behoorlijk donker te worden. Hij liep in de richting waarheen de meeste mensen liepen. Hij had geen enig idee waar hij was. Natuurlijk, deze stad moest Vittorio-Veneto zijn, maar hij was hier nog nooit eerder geweest. Hij kende hier heg noch steg en wat belangrijker was, hij begon honger te krijgen.

Hij dwaalde door allerlei straten. Er waren enige restaurants open maar de prijzen die zij vroegen waren weinig in overeenstemming met zijn budget.

Tenslotte kwam hij in een wat rustiger gedeelte van de stad. Deze wijk was wat minder chique dan die in het centrum, maar ook niet echt armoedig. Er waren wat winkeltjes, cafés en stalletjes. Hoewel het al donker was waren de meeste nog open.

Hij liep verder totdat hij bij de toegang van een klein cafeetje kwam. Naast de deur hing een schoolbord en daarop had de uitbater geschreven: *VANDAAAG UIENSOEP MET STOKBROOD*. De prijs die daaronder stond was heel redelijk.

Hij keek door de deur naar binnen en de geur van eten vermengd met sigarettenrook kwam hem tegemoet begeleid door enige strofen accordeonmuziek. Voorzichtig liep hij het café binnen. Het was er vrij donker, maar het zag er wel gezellig uit. Op de tafeltjes brandden kaarsen en ook de bar werd met kaarsen verlicht. Het was er niet druk. Vier mannen zaten aan een tafeltje te kaarten met ieder een pot bier voor zich. Aan de bar zat een slanke jonge vrouw verveeld voor zich uit te kijken. De accordeonist bleef verborgen.

Hij schuifelde verder naar de bar. Daarachter stond een vrij dikke man met een leren voorschoot. Hij had een pafferig gezicht dat ‘gesierd’ werd door een vette onverzorgde zwarte snor. Hij was druk bezig met interessant te doen bij de juffrouw aan de bar hetgeen juist die verveelde uitdrukking op haar gezicht bracht. En hij richtte zodanig zijn aandacht op de vrouw dat hij Albino niet eens in de gaten had.

Die ging op een barkruk zitten, er zorgvuldig voor zorgend dat er twee kruken tussen hem en de jongedame bleven. De kroegbaas bleef ondertussen doorgaan met tegen haar te smoezen. Zij liet duidelijk blijken dat hij haar irriteerde, maar daar trok hij weinig wat van aan. Toen draaide zij haar hoofd van hem af en haar blik viel op Albino. “Hé, Vasco, je hebt een klant Zou je die niet eens helpen?” wierp ze de kroegbaas toe.

Vasco keek op en zag toen voor het eerst Albino zitten. Hij liep op hem toe. “Ik zag je niet binnenkomen,” zei hij als een soort van verontschuldiging.

Albino haalde zijn schouders op. “Geeft niet. Is er nog wat van die soep?”

“Natuurlijk, het is een uitstekende soep. Het is in een ogenblik klaar.” En hij ging aan de slag om het bestelde klaar te maken.

Ondertussen had de vrouw Albino van top tot teen opgenomen. Hij voelde zich er nogal ongemakkelijk bij. Zoveel belangstelling van vrouwelijk schoon was hij niet gewend. Zij was werkelijk mooi met haar hoogblonde haar rond een fijngesneden gezicht met helblauwe ogen, iets dat je niet veel zag bij Italiaanse vrouwen. Tot overmaat van ramp richtte zij het woord tot hem.

“Jij komt niet van hier, hè?”

Hij knikte.

“Waar kom je dan wel vandaan?” Ze was wel erg nieuwsgierig, een beetje té, vond hij. Wat moest hij antwoorden?

“Eh, van Canale d’Agordo.”

“Canale d’Agordo? Daar heb ik nog nooit van gehoord.”

Hij knikte weer. “Dat kan best, want het is erg klein en het ligt vrij hoog in de bergen, in Alpi Venezia om precies te zijn.” Het was het verkeerde antwoord wist hij meteen, want nu werd haar belangstelling pas goed gewekt. Haar wenkbrauwen gingen dan ook een stuk omhoog en zei vroeg: “Wat doe je dan helemaal hier, man. Zo in je eentje”

“Tja, wat doe ik hier. Dat is niet zo één, twee, drie uitgelegd.”

Zij glimlachte hem bemoedigend toe. “Doe toch maar een poging. Ik ben namelijk heel benieuwd.” En tot zijn schrik gleed ze van haar kruk en liep met bevallige passen op hem toe. “Weet je wat? Ik kom gezellig naast je zitten. Dat praat wat makkelijker. Je vindt dat toch niet erg?”

“Eh, nee. Natuurlijk niet.” Het zweet brak hem uit.

“Hoe heet je eigenlijk?”

Behalve met zijn zusje Antonia en zijn nicht Pia ging Albino nooit zo familiair met vrouwen om. Hij werd dan nu ook werkelijk door deze vrouw van zijn stuk gebracht. En zij was nog aantrekkelijk ook.

“Luciani,” bracht hij eruit. “Albino Luciani.”

“Albino? Zo’n naam hoor je nergens.”

Hij lachte schaaftachtig. “Ik heb hem niet bedacht, hoor.”

Zij lachte terug. “Dat begrijp ik, maar ik vind het wel een mooie naam.” Zij stak haar hand uit. “Ik heet Eva.” En terwijl hij die schudde, want dat kon hij toch moeilijk weigeren, voegde ze eraan toe: “Ik vind het leuk je te leren kennen.”

“Eh, ja. Aangenaam.”

De soep was inmiddels klaar en de kroegbaas zette de kom met daarnaast het stokbrood voor Albino op de bar. “Wil je er nog wat bij drinken?”

“Eh ja. Doe er maar een bier bij.” Toen veerde hij op en vroeg aan Eva: “Wilt u misschien ook wat drinken?”

Zij schoot in de lach. “U? Zei je u? Ik ben Eva en zeg alsjeblieft jij tegen me. Ik ben nog niet zo oud, hoor. Ik denk dat wij zelfs niet veel in leeftijd verschillen.”

Hij mompelde een soort van verontschuldiging. De door kaarsen verlichte ruimte was gelukkig nog donker genoeg om het blozen enigszins te verbergen.

“Ik lust wel een glaasje vruchtenwijn,” zei Eva toen in op antwoord op zijn vraag.

Vasco zette het gevraagde voor haar neer en Albino richtte zijn volledige aandacht op de soep. Hij constateerde dat de kroegbaas gelijk had, hij was werkelijk lekker.

Eva keek naar hem terwijl hij de soep naar binnen lepelde. Af en toe nipte zij aan haar glas. Albino begon weer onrustig te worden onder haar blik. De kroegbaas was weggelopen en stond nu met de vier kaartende mannen te praten. Hij zat alleen aan de bar, met haar!

“Ben je altijd zo verlegen?” vroeg zij plotseling.

“Ik? Welnee,” antwoordde hij ongemakkelijk. “Weet je, dit is een nogal ongewone situatie voor mij.”

“Waarom? Kom je nooit in een café?”

Hij schudde zijn hoofd. “Nooit. Dit is echt de eerste keer.”

Eva was oprecht verbaasd. “Meen je dat nou? Ben je nog nooit eerder in een café geweest?”

Voor het eerst kon er nu bij Albino een lachje vanaf. “Heus, ik lieg niet.”

“Wat brengt jou er dan toe om nu wel te gaan?”

Hij zat even zwijgend voor zich uit te kijken terwijl hij op een stuk stokbrood kauwde. “Waarom wil je dat eigenlijk weten?” vroeg hij toen.

Eva glimlachte weer en het leek zowaar alsof de zon even doorbrak. “Ik vind jou interessant, Albino. Volgens mij heb jij een boeiend levensverhaal te vertellen.”

Op de een of andere manier wist die meid hem een gevoel van vertrouwdheid te geven en langzaam maar zeker begon hij zich meer op z’n gemak te voelen.

“Mijn levensverhaal zal je vast tegenvallen,” zei hij met een glimlach. “Boeiend is het in ieder geval niet.”

“Dat vind jij misschien, maar dat betekent nog niet dat het ook zo is.”

Hij keek haar verbaasd aan. “Waarom wil je dat zo nodig weten?”

Eva lachte weer, maar nu had haar lach iets mysterieus. “Het is mijn gewoonte om alles van iedereen te weten,” verklaarde zij. “Je weet niet half hoe interessant dat is. Het is gewoon een onderdeel van mijn werk.”

“Werk? Wat doe je dan voor werk?”

“Dat vertel ik je straks wel, maar laat ik je dit zeggen: op dit moment zit jij in de penarie, nietwaar? En nu ben je druk bezig om een uitweg te zoeken voor je problemen, toch? En jij wilt weten hoe het nu verder met je moet.”

Albino was zo verbaasd dat hij zich meteen versprak. “Ja, maar hoe weet jij dat?”

Weer die mysterieuze glimlach. “Dat hoort ook bij mijn werk, lieve Albino. Maar eerst vertel je mij jouw verhaal en dan vertel ik jou wat mijn werk is en waarom ik dat alles van je wil weten.”

Bedachtzaam nam hij een slok van zijn bier. “Nou goed, dan. Canale d’Agordo is het dorp waar ik ben geboren en ook ben opgegroeid. Maar op dit moment kom ik daar niet vandaan. Ik ben nu van Belluno gekomen.”

“Belluno,” onderbrak zij hem, “dat is niet zo ver hier vandaan. Wacht even, woon jij daar?”

Hij knikte.

“Er is daar een seminarie, niet? Ja, nu weet ik het zeker, jij bent een priester in opleiding!”

Albino dacht dat hij van zijn barkruk zou vallen. “J..ja, maar waarom denk je dat?” Hij was volledig van zijn stuk gebracht.

“Eigenlijk wist ik het al vanaf het moment dat ik je zag zitten,” beweerde zij, “maar ik had het niet door.”

“Niet door? Hoe bedoel je dat?”

“Dat zal ik je straks uitleggen. Jij hebt mij beloofd eerst jouw verhaal te vertellen.”

Albino knikte. “Goed, maar zullen we dan aan een tafel gaan zitten? Deze barkrukken zitten niet zo lekker.” Bovendien vond hij dat de kroegbaas wel heel erg zijn best deed om het gesprek te volgen.

“Ik heb een beter idee,” verklaarde Eva. “Laten we naar mijn huis gaan. Daar kunnen we ongestoord praten.”

Naar haar huis? Hij schrok ervan. “Eh, ik weet niet of ik dat wil. Zie je...”

Zij greep zijn arm. “Doe niet zo bekrompen. Je moet echt met mij mee. Geloof me, het zal veel voor je betekenen.”

Deze raadselachtige woorden brachten hem nog meer van streek, maar een groeiende nieuwsgierigheid kreeg toch bij hem de overhand. Aarzelend betaalde hij de kroegbaas voor de consumpties.

“Veel plezier,” riep die hen na.

Albino schrok van die woorden, maar Eva trok aan zijn arm en zei boos: “Laat hem kletsen, de idioot!”

Samen liepen ze vervolgens door de donkere straat. Eva gaf hem zelfs een arm.

Duizenden gedachten vlogen door zijn brein. Wat overkwam nu allemaal? Hoe had dit alles zo kunnen gebeuren? Hij was die ochtend de dag toch als elke andere dag begonnen. Het ochtendgebed, het ontbijt, de lessen. Waar was het in hemelsnaam fout gegaan? De confrontatie met broeder Alfredo kwam hem voor de geest. Was het verkeerd geweest? Werd hij nu daarvoor gestraft? Was hij daarom in deze situatie beland?

Hij liep nu gearmd met een jonge vrouw door een stad. Een wildvreemde vrouw die hem had opgepikt in een kroeg. In een kroeg! Hij was in een paar uur tijd wel behoorlijk diepgezonken. Geschokt blijft hij plotseling stilstaan.

Eva keek hem verwonderd aan.

“Wie ben je?” vroeg Albino schor. “Wat ben je? Wat wil je eigenlijk van me? Je bent toch geen...?”

Eva begon te lachen en haar mooie gezicht werd weer de zon. “Ik dacht wel dat je dat zou denken. Nee, ik ben géén hoer, ook al zinspeelde Vasco daarop, die ploert! Maar ik verzeker je dat ik mijn lichaam niet voor liefde verkoop!”

Hij keek haar aan. Haar ogen waren groot, blauw, helder en vooral mooi. En die ogen keken recht in de zijne. En hij zag oprechtheid, droefheid maar ook levenslust en wijsheid. En hij smolt bijna. En ze was zo dichtbij. Zij had iets, ze straalde iets uit. Iets heel bijzonders. Onverklaarbaar. Normaal zou hij daardoor van de wijs zijn geraakt, maar nu kwam er een rust over hem, een gevoel van vertrouwdheid. Deze vrouw had een heel bijzondere uitwerking op hem.

Hoe lang ze zo naar elkaar stonden te kijken wist hij niet. Maar opeens nam zij hem weer bij de arm. “Kom, we zijn er bijna.”

Ze sloegen een zijstraat in. Een paar deuren verder stopten ze. Eva haalde een sleutel uit de tas die zij bij zich droeg. De deur draaide soepel open. Daarachter een houten trap. Die was wat minder soepel want hij kraakte zo hard dat de burens dat zeker moesten horen. Boven weer een deur. Een andere sleutel. Toen stonden ze in een vrij ruime kamer. Eigenlijk was het gecombineerde kamer en keuken. Die was sober maar netjes gemeubileerd. Voor een schouw stond een zwarte met turf gestookt fornuis dat waarschijnlijk 's winters ook als kachel dienstdeed. Dit alles zag er eenvoudig en pover uit. Behalve één ding.

Eva stak een paar kaarsen en een olielamp aan. En toen het licht werd in de kamer viel het Albino dan ook direct op. Juist omdat het eigenlijk niet in deze eenvoudige ruimte paste sprong het er als het ware van de wand af. Daar, tegenover het raam, hing een prachtig schilderij.

Hij ging ervoor staan.

“Van mijn moeder geërfd,” verklaarde Eva toen hij het schilderij nader bekeek. De stijl was duidelijk uit de Renaissance, maar hij kon niet zien wie het had geschilderd. Wel wist hij wat het voorstelde. De hand van God schreef op de muur van het paleis van de Babylonische koning Belsazar de tekst die later door Daniël aan hem zou worden uitgelegd.

“Mene, mene, tekkel ufarsin,” mompelde hij, want hij kende de tekst uit z'n hoofd.

Eva, die naast hem was komen staan, vervolgde: “God heeft uw koninkrijk geteld en er een eind aan gemaakt. Gij zult in een weegschaal gewogen en te licht worden bevonden. Uw koninkrijk is gebroken en aan de Meden en Perzen gegeven.”

Albino keek haar verbaasd aan. “Ja,” zei hij, “dat was de uitleg. Jij bent goed op de hoogte.”

Eva begon te lachen en weer brak de zon op haar gezicht door. “Jij moet niet denken dat jullie geestelijken de enigen zijn die de bijbel lezen.”

Hij glimlachte. “Jij lijkt mij anders niet een persoon die de bijbel bestudeert.”

“Dat doe ik ook niet, hoor. Eigenlijk lees ik de bijbel maar weinig en ik ga maar zelden naar de kerk. Maar sommige dingen die in de bijbel staan onthoud ik. Dat doe ik omdat ik ze van belang vind, vooral voor mijzelf.”

“Voor jezelf? Hoe bedoel je dat?”

“Weet je, Albino, de bijbel is een raar boek. Er staat van alles in, maar ook weer niets. Zo kan iedereen de bijbel naar zijn eigen goeddunken uitleggen en dat gebeurt dan ook, kijk maar om je heen. Overal in de wereld zijn mensen en groeperingen bezig om hun gelijk met bijbel in de hand te bewijzen. Dus heb ik mij voorgenomen om dat voor mijzelf ook te doen.”

Hij keek haar enigszins bevreemd aan. “Waarom? Wat moet iemand zoals jij dan eigenlijk bewijzen?”

“Dat heeft met mijn werk te maken, lieve Albino. Jouw kerk veroordeelt namelijk mijn werk en denkt dat met bijbelteksten te kunnen staven. Maar ik verdedig mij met gebruik van diezelfde bijbel.”

“Vertel dan eindelijk eens wat voor werk je nu eigenlijk doet,” vroeg hij nieuwsgierig.

“Straks. Eerst jouw verhaal, weet je nog?”

Zuchtend berustte hij erin. Hij ging op een van de stoelen aan de tafel zitten en Eva nam tegenover hem plaats. Hij stak van wal.

Toen hij klaar was waren ze een uur en een paar koppen koffie verder. Niets had hij overgeslagen. Hij had alles verteld. Vanaf het begin als kind in Canale d’Agordo, zijn ergernis over de armoede, zijn roeping, zijn idee van de kerk, zijn droom om in die kerk voor de armen te werken en zijn tijd aan het seminarie. Maar ook zijn teleurstellingen en ontzuivering toen hij merkte hoe het werkelijk met de kerk was gesteld. Zijn frustraties, zijn geest die in opstand kwam en tenslotte de uitbarsting tegen broeder Alfredo. En het vreemde was dat het hem nog opluchtte ook. Het deed hem goed om van zich af te praten, ook al was dat tegen een volslagen vreemde.

Eva had heel aandachtig toegeluisterd. Het leek wel of zij zijn woorden als het ware van zijn lippen wilde trekken.

Ze keek hem aan. Haar blik was vol begrip. Over de tafel pakte ze zijn hand en voor het eerst voelde Albino niet de neiging om zijn hand terug te trekken, om het lichamelijk contact met vrouwen uit de weg te gaan. Haar hand was warm en voelde prettig aan. Ze zei: “Jij voelt je nu schuldig, niet? Je bent bang, want je

denkt dat je zwaar gezondigd hebt. Je hebt een stap gedaan, een daad gesteld, maar je bent toch nog zo onzeker.”

Hij schudde zijn hoofd. “Ik weet het echt niet, lieve Eva. Ik weet niet of ik goed heb gehandeld en wat nog erger is, ik weet niet hoe het nu verder moet.”

Zij kneep in zijn hand en lachte hem bemoedigend toe waarbij het haar alweer lukte om de zon op haar gezicht te laten verschijnen. “Het klinkt misschien vreemd uit mijn mond, maar je moet niet wanhopen. Let op mijn woorden: het komt echt goed.”

Hij trok zijn schouders op. “Waarom denk je dat?”

“Dat wordt jou straks wel duidelijk, maar eerst zal ik jou mijn verhaal vertellen.”

Ze stond op en liep naar een kast. Ze kwam terug met een fles en twee glazen.

“Heb je zin in een glaasje rode wijn? Of ben je bang dat je al te veel van het zondige leven buiten het seminarie hebt genoten.”

Er verscheen een zure glimlach op zijn gezicht. “Schenk maar in. Ik ben toch al te ver gegaan, er is nu geen weg meer terug.”

“Dat zullen we dan nog wel eens zien,” vond zij terwijl ze de fles ontkurkte.

Nadat ze de glazen vol had geschonken en er een voor Albino had neergezet ging ze weer zitten en stak op haar beurt van wal.

“Goed, schat. Bereid je voor op een schok. Ik ben wat in de bijbel een ziener wordt genoemd. Of, zo je wilt, een waarzegster, een profetes.”

Albino was inderdaad hier niet op voorbereid. Het glas dat net onderweg was naar zijn mond maakte een ongecontroleerde beweging en een rode vlek verscheen op het tafelkleed.

Eva schoot proestend in de lach, pakte een doekje maakte het weer schoon.

“Geeft niets, hoor,” zei ze toen ze zijn schuldig kijkend gezicht zag.

Toen vervolgde ze met: “Tegenwoordig worden wij helderzienden of paragnosten genoemd en hoewel de kerken, zoals de jouwe, ons nog steeds beschouwen als bedriegers, of nog erger, als krankzinnigen en werktuigen van de duivel, is er een wetenschap die de verschijnselen die wij openbaren probeert te onderzoeken en te verklaren.”

Het was even stil terwijl Albino dit op zich liet inwerken. “Het is ons inderdaad verboden om ons in te laten met dat soort mensen,” zei hij toen.

“Natuurlijk,” beaamde Eva, “maar niet om de redenen die zij naar buiten brengen, maar eerder omdat zij ons als een bedreiging beschouwen.”

“Een bedreiging?” echode hij schaaapachtig.

“Ja, natuurlijk, want stel je voor dat wij geen bedriegers zijn. Dat is dan wel heel vervelend voor de kerkelijke dogma’s en van het waarheidsgehalte van de verkondiging van het evangelie.”

Albino keek Eva strak aan. “En? Is het waar?”

“En of! Ik weet wat ik zie. Ik ervaar wat daarvan uitkomt. God is mijn getuige. Ik heb een heel bijzondere gave. Misschien heb ik die wel van God gekregen.”

Weer was hij even stil.

“En dat is jouw werk?”

Eva knikte.

“Je verdient er geld mee?”

“Het is een eerzaam beroep, Albino. Ik help er veel mensen mee.”

“Hoe kan een blik in de toekomst mensen hulp bieden?”

“Begrijp mij niet verkeerd, Albino. Het gaat de meeste mensen niet om de toekomst. Ze komen bij mij omdat ze met een probleem zitten, omdat ze naar een oplossing zoeken. Ze willen niets anders dan weten of zij eruit kunnen komen. Of er hulp valt te verwachten. Of dat er verlichting van de pijn zal komen. En vaak kan ik ze daarbij van advies dienen, ze raad geven of zelfs de weg te wijzen.”

Albino hief zijn hand op. “Goed, ik geloof je, maar je laat je er wel voor betalen!”

Voor het eerst keek Eva boos. “Jij toch ook! Jij, als priester, laat jezelf toch ook betalen voor de diensten die jij aan je parochianen biedt. Jij bent toch in dienst van de kerk, in loondienst!”

“Maar dat is mijn beroep.”

“Oh ja? En dat van mij dan? Dit is mijn beroep! Ik moet toch ergens van leven, niet?”

Zij had die woorden onverwacht heftig uitgesproken en Albino moest toegeven dat hij dat zo nog niet had bekeken. “Mijn priesterschap is een officieel beroep,” probeerde hij nogmaals.

“Jouw priesterschap bestaat alleen bij de gratie van de kerk,” pareerde Eva. “In landen waar jouw geloof niet bestaat, bestaat ook jouw beroep niet!”

Hij zweeg. Hij voelde zich uit het veld geslagen.

Maar Eva greep weer zijn hand en zei, nu op een andere toon: “Trek het je niet aan, lieve Albino. Ik ben nu eenmaal gewend om mij te verdedigen wanneer ik word aangevallen, vooral door kerkelijke vertegenwoordigers. Jij kunt het niet helpen, je bent immers zo opgevoed.”

Hij kneep in haar hand en zei: “Dat is waar. Ik weet niet beter dan dat waarzeggers en helderzienden bedriegers zijn die alleen maar uit zijn op het geld van goedgelovigen.”

“Maar jij hebt er zelf geen enkele ervaring mee,” stelde Eva vast.

Hij moest dat toegeven.

“Jezus zei: onderzoekt alle dingen en behoudt het goede,” zei zij met een wijs gezicht. “De kerk, jouw kerk, verkondigt allerlei verhalen over zieners en profeten. Verhalen die in de bijbel staan.” Zij draaide zich om naar het schilderij en wees ernaar. “Zoals Daniël die aan Belsazar moest duiden dat het afgelopen was met zijn koningschap.”

Zij keek Albino vervolgens weer recht in de ogen. “Maar diezelfde kerk ontkent dat er in de tijd waarin wij nu leven er ook van zulke mensen kunnen bestaan. Waarom? Waar halen ze dat vandaan? Heeft God persoonlijk tegen de paus gezegd dat er geen profeten en zieners meer zouden zijn? Of heb ik gelijk als ik

zeg dat de kerk zich probeert te ontdoen van mensen die wel eens een grotere waarheid bij zich dragen dan dat de kerk verkondigt?”

“Nou, zo erg is het toch niet?” reageerde Albino zwakjes.

“Oh, nee?” ging zij verder. “De kerk heeft anders daarin een sinistere reputatie. Als iemand iets anders verkondigt dan de geldende leer wordt die meteen een ketter genoemd. Bewijzen daarvoor genoeg. Zelfs van mensen die hun stelling konden bewijzen, zoals Galilei. Maar als het de kerk niet uitkomt dat de aarde rond is en om de zon draait dan is het dus niet zo, toch?”

Albino was heel verbaasd over wat zij zei, vooral omdat zij daarmee aantoonde dat zij een vrij behoorlijke ontwikkeling had. De meeste gewone Italianen hadden nog nooit van Gallileo Galilei gehoord.

“Ik moet toegeven dat ik nooit enige interesse heb gehad in waarzeggerij,” zei hij, “laat staan dat ik het ooit heb onderzocht.”

“Het is ook geen waarzeggerij, lieve Albino. Het is een gave. Het stelt mij in staat om iets te zien wat van belang kan zijn voor de mensen en waaraan zij voordeel kunnen hebben. Ik kan ze troosten en ze moed geven. Dat is iets waarvan jij als priester zelf ook mee te maken zult krijgen.”

“Ik als priester?” Albino haalde zijn schouders op. “Lieve Eva, ik ben vandaag uit het seminarie weggelopen.”

“Daar hebben we later nog wel over,” antwoordde zij.

“Maar hoe werkt het dan?” Hij merkte van zichzelf dat hij nieuwsgierig begon te worden. “Wat zie je dan?”

“Ik weet niet hoe het werkt. Het is net als een soort foto, of een aantal foto’s achter elkaar. Ze beelden een toestand of een situatie uit. Vaak hoor ik er een stem bij die mij dan iets uitlegt over dat beeld of aangeeft wat ik tegen iemand moet zeggen.”

“Vind je dat niet angstig?”

“Eerst wel. Toen ik het voor het eerst kreeg ben ik mij doodgeschrokken. Ik ben katholiek opgevoed en ik dacht toen dat ik werkelijk door de duivel was bezeten. Pas later heb ik begrepen wat het was en heb ik geleerd om ermee te leren leven. Gelukkig werd ik op tijd daarbij geholpen door iemand die wist wat het was en dat was ook geen toeval.”

Hij keek haar strak aan. “Maar jij bent nog zo jong en nu al word je geconfronteerd met zoveel nare dingen, zoveel problemen van andere mensen.”

Eva knikte. “Dat is inderdaad het moeilijkste, vooral in het begin, maar gaandeweg leer je er toch afstand van te nemen, anders ga je er beslist aan onderdoor.”

Het was weer even stil. Eva schonk de glazen weer vol.

“Maar,” kwam Albino dan eindelijk tot zijn vraag, “zie je dan ook wat voor mij?”

Eva knikte. “Vanaf het begin dat ik je zag.”

“Oh,” was het enige dat hij uit kon brengen.

“Ik zag je in een priestergewaad.”

“Priestergewaad?” Hij keek naar zijn gewone burgerkleren.

“Ja, maar het was geen gewone soutane, zoals de pastoor die hier draagt. Nee, het was helemaal wit! Zo wit als sneeuw. Zoiets als de paus en je straalde.”

“Straalde ik?”

“Je straalde alsof je bekleed was met iets heerlijks, iets prachtigs. Daarom was ik zo nieuwsgierig, daardoor werd mijn aandacht getrokken.”

“En wat betekent dat dan, volgens jou?”

Eva schudde haar hoofd. “Ik zou het niet weten.”

“Weet je het niet?” Albino was teleurgesteld. “Ik dacht dat je alles weet van wat je ziet.”

Eva wuifde met haar hand. “Ik heb je al gezegd dat het geen waarzeggerij is. Het zal ongetwijfeld een betekenis hebben, maar op dit moment is mij dat nog niet duidelijk.”

“Oh,” zei hij weer.

“Zegt jou de naam Nora iets?” vroeg Eva nu.

“Nora? Eleonora. Zo heette mijn oma, de moeder van mijn moeder.”

“Ze is hier,” zei Eva tot zijn ontzetting.

“Hier? In deze kamer? Zij is al vier jaar dood!”

“Juist daarom, Albino, anders kan zij niet hier zijn.” Zij knikte hem glimlachend toe. “Zij is ook niet hier stoffelijk aanwezig, maar zij toont zich aan mij. Zij toont zich als een rijzige vrouw. Zij heeft een heel vriendelijk gezicht, een kleine neus en blauwe ogen. Zij heeft wit haar, opgebonden in een knot.”

Albino had het niet meer. Zo had zijn grootmoeder er inderdaad uitgezien vlak voordat zij overleed.

“Zij doet jou de hartelijke groeten,” ging Eva ongestoord verder. “Ze heeft een bos gele rozen voor jou.”

“Gele rozen?”

“Dat is symbolisch. Zij geeft daarmee te kennen dat ze jou het beste toewenst en geel staat voor hogere spiritualiteit.”

Hij wist niet wat hij daarop moest zeggen. “D..doe haar de groeten terug,” stamelde hij.

“Zij zegt dat jij niet bang hoeft te zijn. Alles komt goed. Er wordt aan je gedacht en je wordt geholpen.”

“Geholpen? Door wie?”

“Van boven,” legde Eva uit. “Waar jouw oma nu is. Jij wordt van daaruit geholpen.”

Douwe schudde zijn hoofd. Het duizelde hem. “Hoe is het met haar?” vroeg hij toen.

“Zij is heel gelukkig en ze zegt nogmaals dat jij je geen zorgen over de toekomst moet maken. Je zult terzijde worden gestaan en worden geholpen. Jij hebt een bijzondere opdracht te vervullen.”

“Opdracht? Wat voor opdracht?”

“Daar kom je vanzelf achter, als het zover is. Maar je moet binnenkort je ogen laten nakijken, want je hebt een bril nodig.”

Albino begon te lachen omdat Eva plotseling over zoiets banaals begon als de sterkte van zijn ogen. “Dat klopt,” zei hij toen, “ik merk dat ik vooral op afstand iets slechter zie en soms heb ik hoofdpijn van het turen.”

Eva reageerde niet op zijn opmerking. In plaats daarvan zei ze: “Je oma gaat nu weg, maar ik zie jou nu op een soort troon zitten en je hebt weer dat witte gewaad aan. Het is in een grote zaal en er zijn heel veel mensen. Om de beurt knielen ze voor je en kussen je hand. Er valt zonlicht door het raam, maar het licht is gekleurd, want het raam is gebrandschilderd. Maar, en dat is vreemd, een paar van die mensen hebben een raar hoofd. Het lijkt wel op de kop van een rat. Ja, nu zie ik het goed, ze hebben rattenkoppen en een van hen probeert een dolk onder zijn gewaad te verstoppen.” Zij keek Albino met gefronste wenkbrauwen aan. “Dit is beslist een waarschuwing. Jij moet op je hoede zijn voor bepaalde mensen.”

“Willen ze me wat aandoen?” vroeg hij fluisterend.

“Het is vooral symbolisch,” verklaarde Eva, “het hoeft niet direct iets gewelddadigs te zijn.”

“Wanneer gaat dat gebeuren?” vroeg hij een beetje zenuwachtig.

Maar Eva schudde haar hoofd. “Dat kan morgen zijn, maar ook wel over twintig jaar.”

“Twintig jaar?”

“Ja, of dertig. Weet je, Albino, ik krijg van alles door, maar er wordt nooit een tijd bij gegeven. Het lijkt wel of er daarboven geen tijd bestaat.”

Hij kon zich niet indenken dat je zonder tijd kon leven. “Maar wat is het dan? Ik bedoel wat je bij mij ziet. Is het een voorspelling?”

“Oh, absoluut.” Eva was heel stellig. “Ik kan het alleen niet verder plaatsen. Het lijkt erop dat jij een heel hoog persoon gaat worden, maar het kan ook een symbolische betekenis hebben. Ik weet het niet, de tijd zal het leren.”

Hij keek haar aan. Hij kon er nog steeds geen touw aan vastknopen.

“Eén ding staat in ieder geval vast,” verklaarde zij. “Het moest zo zijn dat jou dit werd verteld. Laten we het erop houden dat God ervoor heeft gezorgd dat jij mij zou ontmoeten, zodat jij hiervan kennis kon nemen.”

Ook hierover moest Albino een poos nadenken.

Eva pakte intussen de wijnfles op en schonk de glazen weer vol. Albino wilde met een afwerend gebaar weigeren, maar hij was te laat. “Ik moet weg,” gaf hij als verklaring. “Ik moet nog zien dat ik ergens een slaapplek kan krijgen.”

Eva begon te lachen. “Oh, ja? En waar denk je dan te gaan zoeken?”

Hij werd weer onzeker. “Eh, dat weet ik nog niet, maar het zal me toch wel lukken?”

“Weet je wel hoe laat het is? Het is bijna één uur.”

“Zo laat?” Hij schrok ervan. “Wat moet ik dan?”

Eva glimlachte meewarig. “De oplossing ligt voor de hand, nietwaar?”

Een elektrische schok voer door hem heen. “Z..zo voor de hand vind ik dat niet,” stotterde hij.

Zij keek hem spottend aan. “Alleen om je eer hoog te houden ben je bereid om desnoods in het park te gaan slapen en je daarbij bloot te stellen aan allerlei gevaren zoals beroving, longontsteking en de mogelijkheid opgepakt te worden wegens landloperij.”

Hij moest dat toegeven.

“Terwijl,” ging zij verder, “je hier een veilige slaappleats krijgt aangeboden, zomaar, voor niets.”

“Ik kan toch niet zomaar bij een vrouw in huis gaan slapen?” zei hij verlegen, “weet je, dat hoort niet.”

Zij stond op en plantte haar handen in de zij. “En waarom niet? Omdat ze je dat op het seminarie verboden hebben? Datzelfde seminarie waarvan je bent weggelopen? Ik vind het vreemder wanneer je bij een man gaat slapen, dat zou ik zelfs heel ongezond vinden!”

Onzeker stond hij ook op van de tafel. Honderden gedachten spookten nu door zijn hoofd. Zij had gelijk. Hij was weggelopen. Had gebroken met die regels van het seminarie waar ze met minstens twintig mannen op een zaal sliepen. Hij had dat nooit raar gevonden, maar hij had ook niet beter geweten.

Onzeker keek hij naar Eva. Zij stond nog steeds voor hem met haar handen in de zij. Uitdagend, strijdbaar, mooi, sensueel. Zij deed haar armen nog meer naar achteren zodat haar blouse zich om haar borsten spande. Hij wist dat het onbeschaamd was om ernaar te kijken, maar hij kon het niet helpen dat hij zijn ogen er niet vanaf kon houden. Een flauw glimlachje zweefde om haar lippen en zij deed een stap naar voren. Ze kwam tegen hem aan. Nu kon hij haar borsten ook tegen zijn eigen lichaam voelen. Zij deed het expres, dat wist hij, maar wist zich niet ertegen te verzetten. Hij raakte opgewonden en zij zag dat. Weer deed zij een pas naar voren en nog steviger drukte zij haar borsten tegen hem aan. Een warme vloed van passie stroomde plots door hem heen. Was dit zonde? Dit zoete gevoel?

Toen ineens haar hoofd dichtbij bij de zijne. Haar mond op zijn lippen. De tong die in zijn mond werd geduwd. Voor het eerst in zijn leven zoende hij een vrouw, een vreemde vrouw. En hij nam haar kus over. Onderwijl drukte zij hem naar achteren, bijna ongemerkt en hij liet zich door haar leiden. Totdat zij door een deur gingen. Ze waren in de slaapkamer. Hij had nauwelijks het besef. Hij stond in brand, verloor zijn verstand en alle redelijkheid. Achteraf wist hij niet hoe hij zich had uitgetkleed, maar ineens waren ze naakt. Het vuur van de passie omvatte hen beide. Het ging helemaal vanzelf. Zij kustte hem op alle mogelijk plaatsen en hij likte aan haar tepels. Hij dacht: God, als dit zonde is wat is het dan heerlijk om te zondigen. En zij leidde hem en hij gleed in haar en hij nam haar.

Toen hij wakker werd was het aardedonker. Hij wist eerst niet waar hij was. Hij staarde lange tijd naar een grijs vierkant in een zwart vlak, totdat hij doorkreeg dat het een raam was waarnaar hij lag te kijken.

Hij ging rechtop zitten, althans dat probeerde hij, maar een dood gewicht dat op hem lag hield hem tegen. Hij betastte het. Het was een arm. Wiens arm? Hij duwde hem opzij. Een lichte zucht en een zachte kreun klonk naast hem. De arm werd weer om hem heen geslagen en ook een been werd over z'n middel gelegd. Hij wist het weer! De gedachte bracht hem gelijk in verwarring. Ze hadden het gedaan! Wat nu? Een gevoel van benauwdheid bekreep hem.

Voorzichtig maar beslist bevrijdde hij zich uit Eva's omhelzing. Zij bewoog zich, maar bleef slapen. Hij stond op en liep naar het raam. Het stond op een kier en hij duwde hem verder open.

De straat was donker en stil. Slechts vijf huizen verderop aan de overkant brandde op de tweede verdieping een lichtje en het bewoog een beetje zodat hij vermoedde dat het een kaars was. Een zwarte vlek, ongetwijfeld een kat, stak de straat over. Verder was er niets te zien. Niets bewoog. Er was geen geluid.

Mijmerend hing hij over de vensterbank. Ze hadden een grote zonde gepleegd, dat stond voor hem buiten kijf. Hij wist dat hij ermee moest leren leven, maar hoe? Zijn priestercarrière kon hij nu wel vergeten. Hij moest dus een gewone baan gaan zoeken. Hij moest zich in zijn levensonderhoud voorzien. Alleen? Of met haar, met Eva? Hield hij van haar? Hij geloofde van wel, maar hij was zo onervaren en dat maakte hem onzeker. En hield zij van hem? Hij wist dat zij hem mocht, maar was dat hetzelfde als 'houden van'? Zij had het niet uitgesproken. En toch waren ze met elkaar naar bed gegaan, gewoon vanzelf. Zij hadden het beiden gewild en hij had zich er niet tegen verzet. Hij wist wat zijn gevoelens voor haar waren en hij was ervan overtuigd dat die wederzijds waren. Soms heb je geen woorden nodig om elkaar goed te verstaan. Had God dit zo gewild? Maar de kerk leert toch dat je buiten het huwelijk geen gemeenschap met elkaar mag hebben! Maar dit? Dit was zo puur, zo eerlijk, zo natuurlijk. Als van God gegeven! Had de kerk dan wel gelijk? Of had hij werkelijk een dwaling begaan. Was het de duivel geweest die hem had verleid? Die hem het zoete van de zondeval had voorgehouden. Heette zij niet voor niets Eva? Was dat toeval? Was hij er met open ogen ingetuind?

Achter hem klonk een zwak gerucht en het volgende moment voelde hij het warme naakte lichaam van Eva tegen zich aan. Het wond hem direct weer op. Zij legde een arm over zijn schouder. "Waar denk je aan, schat?"

"Aan wat wij gedaan hebben. Ik maak mij er zorgen over."

"Dat dacht ik al." En het was even stil alsof zij erover nadacht.

"Luister, Albino, ik zie het zo. God heeft ons mensen zo geschapen dat wij het vermogen bezitten om van de liefde te genieten. Ik denk dat Hij dat niet voor niets heeft gedaan. Hij heeft het niet gedaan om ons mensen te kwellen door ons te laten onthouden van de liefdesdaad, want daarmee wordt iedereen die niet

getrouwd is groot onrecht aangedaan. Zo kan God niet zijn. Zeker niet wanneer wij geloven dat God zelf niets anders dan liefde is.”

Albino maakte een grimas in het donker. “Maar de kerk leert ons...”

Eva viel hem in de rede. “Ik weet wat de kerk ons leert, schat, maar de kerk heeft het wel vaker verkeerd! Laat de kerk eerst maar eens bewijzen dat wat zij ons leert ook inderdaad Gods woord is! Hoe geloofwaardig is een kerk die het bedrijven van liefde verbiedt en waarvan de priesters de wapens zegenen waarmee oorlog en doodslag wordt bedreven?”

En weer kon hij er geen speld tussen krijgen. En daarmee dwong zij steeds meer zijn bewondering voor haar af. Hij had zelden zo’n scherpzinnig persoon meegemaakt. En nog wel een vrouw!

En die vrouw greep nu zijn hand. “Kom lieverd, hier voor het raam vat je nog kou. Bij mij in bed is het veel fijner.”

Zij trok hem naar het bed. Hij ging gewillig mee. Zij vleide zich over hem heen hij raakte meteen in extase en even later werd het liefdesspel nog eens dunnetjes overgedaan.

En toen liep hij door de woestijn. Hij dacht tenminste dat het een woestijn was, want overal waar hij keek zag hij niets dan zand en stenen. Hij liep en liep. Eigenlijk wist hij zelf niet waar hij naartoe liep, maar toch was hij zeker van zijn zaak. Hij moest per se die richting uit en het doel van zijn tocht kwam in zicht. Het was een oase. Nou ja, oase was een groot woord. Het was meer een bosje. Langzaam kwam hij dichterbij. Hij keek naar het struikgewas. Hij wist niet waarom, maar hij moest ernaar kijken. Plotseling zag hij een vlammetje, onder aan de voet. Door de droogte verspreidde de vlam zich snel en in een oogwenk stond de struik in lichterlaaie. De brand werd steeds heviger, de vlammen loeiden. Vreemd, vond hij, maar hij moest onwillekeurig aan de brandende braamstruik van Mozes denken. Maar deze struik brandde echt. Of niet? Hij keek wat beter, maar het vuur werd steeds heviger en het licht daarvan steeds heller. Het deed pijn aan zijn ogen. Op het laatst kon hij er niet meer inkijken, zo fel waren de vlammen.

Hij deed z’n ogen open en direct weer dicht. Het helle licht deed echt pijn! Hij schudde zijn hoofd en voorzichtig opende hij weer z’n ogen. De zon scheen door het raam en speelde op zijn gezicht. Hij wendde zijn gezicht af en keek in het rond.

Hij lag alleen in het bed. Hij ging rechtop zitten. Het laken gleed van hem af en hij was geheel naakt.

Hij stapte het bed uit en zocht naar z’n kleren. Die lagen wanordelijk over de vloer verspreid. Snel zocht hij ze bij elkaar en kleepte zich aan. Aan de andere kant van de deur hoorde hij gerucht. Hij deed hem open en liep de kamer in.

De geur van koffie en vers brood kwam hem tegemoet. Eva zat aan de tafel broodjes te smeren. Zij keek naar hem op en lachte, de zon brak weer door op haar gezicht.

“Goedemorgen, lieverd. Heb je lekker geslapen?” Ze stond op en gaf hem een zoen.

“Ja, heerlijk, jij ook?”

Zij knikte. “Ik heb fantastisch geslapen. Wat wil je, met een man als jij.”

Hij begon te blozen. “Jij kan er trouwens ook wel wat van. Ik was beslist niet jouw eerste.”

Weer lachte zij. “Nee, natuurlijk niet, maar jij was wel een van de beste.”

Weer werd hij verlegen. Hij had nog nooit eerder seks bedreven. Het bracht hem alleen maar meer in verwarring. Maar een ding wist hij in ieder geval zeker, het was een fantastische ervaring geweest.

Eva zette warme broodjes voor hem neer en schonk vervolgens koffie in. Werktuigelijk sloeg hij een kruis en bad voor zijn maaltijd. In gedachten verzonken zat hij daarna te eten.

Een poosje was het stil terwijl ze beiden zaten kauwen, ieder met hun eigen gedachten.

Ze begonnen tegelijk te praten. “Wat moeten we...?”

Proestend schoten ze in de lach. Eva greep z’n hand en streelde die. Plots werd ze ernstig.

“Albino, ik heb gedroomd. Ik heb over jou gedroomd. Ik weet nu hoe het verder moet met jou. Het is mij nu duidelijk.”

Hij nam een slok koffie en zei: “Ik ben heel nieuwsgierig, Eva, want ik weet het nog steeds niet. Na wat er vannacht gebeurd is vrees ik dat ik een baan zal moeten gaan zoeken, maar jij hebt mij zo in verwarring gebracht. Jij hebt heel bijzondere gevoelens bij mij wakker gemaakt.”

Hij wachtte even en vervolgde toen: “Eva, ik ben bang dat ik van je ben gaan houden. Nee, ik weet het zeker. Wat moet ik nu? Wil je met mij trouwen? Wil jij met mij verder door het leven gaan? Gaan we samen de toekomst...?”

Zij legde haar vinger op zijn mond en geschokt zag hij dat er een traan over haar wang liep. Zij schudde haar hoofd en een tweede traan verscheen. Zij veegde hem weg en haalde toen diep adem. Haar stem klonk geëmotioneerd toen zij zei: “Lieve Albino, luister. Ik hou ook van jou, heel veel zelfs, besef ik nu, maar de droom was een boodschap. De droom ging over jou. Ik zal nooit met je trouwen, Albino, ook al wil ik dat nog zo graag! Maar jij moet terug naar het seminarie. Jij moet je priesteropleiding afmaken, want jij hebt een bijzondere opdracht te vervullen!”

Direct voelde hij een paniekgevoel opkomen. “Terug naar het seminarie?” stamelde hij. “Dat kan niet! Niet meer! Ze zullen mij niet meer toelaten na alles wat er is gebeurd!”

Eva schudde haar hoofd. “Toch moet je terug, Albino. In mijn droom heb ik je weer gezien in dat witte gewaad. En je straalde weer, en je was op bezoek bij de paus, en de paus praatte met je en zei: “Albino Luciani, jij moet mijn kudde leiden.” En ik zag hoe jij protesteerde, ja, Albino, dat zag ik echt. Jij schudde met je hoofd. Toen pakte de paus jouw hand en zei: “Jij bent de enige die dat

kan. Je moet de kudde leiden anders gaat zij ten onder.” En toen zei jij: “Ik kan dat helemaal niet.” Maar de paus zei: “Jawel, jij alleen kan het doen en wees niet bang want God zal je wijzen wat je moet doen.””

Als versteend zat Albino haar aan te kijken “D..dit verzin je toch niet, hè?” bracht hij er met moeite uit.

Eva schudde haar hoofd. “Nee, Albino, ik lieg niet! Zou ik tegen jou liegen?”

Hij keek beteuterd. “Neem me niet kwalijk,” zei hij bijna fluisterend.

Maar Eva ging verder. “Ik zag nog meer, schat. Deze roeping wordt jouw levenswerk, maar het zal ook jouw dood worden!”

“Mijn dood?” Zijn verbijstering werd met de minuut groter. “Wanneer?”

“Oh, nog lang niet, schat. Je moet eerst jouw taak afmaken. Maar er zullen velen zijn die bang voor je zijn, ik zag dat ze jou naar het leven stonden. Weet je nog van gisteren? Van die rattenkoppen? Maar dat hoeft niet letterlijk zo te zijn, het kan ook betekenen dat ze jou het functioneren onmogelijk proberen te maken. Maar in ieder geval zag ik jou als priester, daarom weet ik ook dat ik niet met jou kan trouwen.”

Weer zag Albino dat er tranen in haar ogen stonden. Zelf kreeg hij het nu ook te kwaad. Verward schudde hij zijn hoofd heen en weer. Hij moest haar loslaten was de boodschap. “Ik word toch priester,” fluisterde hij. Hij kon het haast niet geloven. Hij keek haar weer aan. “En jij? Hoe moet het dan met jou? Hoe gaat het leven voor jou dan verder?”

Zij glimlachte door haar tranen heen. “Nou, gewoon, zoals het tot nu toe steeds is gegaan. Voor mij verandert er niets.”

Albino stond op, liep om de tafel heen en legde zijn arm om haar schouder. “Schat, maar ik hou van jou. Zo kan ik toch het priesterambt niet op zuivere wijze vervullen? Ik wil met jou mijn leven delen.”

Eva greep de hand die over haar schouder lag en kneep er zachtjes in. “Oh, jawel,” zei ze heel stellig, “dat kun je heel goed. Ik weet zeker dat je het kunt. Jij hebt een heel belangrijke taak te vervullen en daarbij is er geen plaats voor mij.” Zij wreef weer een traan van haar wang. “Eigenlijk heb ik dat vanaf het begin geweten. Ik kon je nooit houden, maar jij bent zo bijzonder, zo speciaal. Ik bezit nu eenmaal de gave om dat te kunnen zien en je ziet nu ook meteen dat het niet altijd fijn is om bepaalde dingen te kunnen zien. Ik weet nu dat ik je moet laten gaan. Daarom heb ik mijn kans gegrepen om met jou naar bed te gaan, want die gelegenheid komt nooit meer. Ik geef het toe, misschien was het egoïstisch van mij, maar het was ook heel bijzonder.”

Albino had moeite om dit te verwerken. “Ik moet verder zonder jou,” fluisterde hij en de emotie begon bezit van hem te krijgen.

“Ja,” zei Eva en ze probeerde te glimlachen, “ja, en het is goed zo, want jij moet je geheel aan jouw taak wijden.”

Hij schudde bedroefd zijn hoofd.

“Maar,” zei ze, “er is één troost. Wanneer jouw taak afgelopen is, dan kom ik en haal je op.”

Verbaasd keek hij haar aan. “Jij haalt mij op? Hoe dan?”

“Dat weet ik niet, maar ik heb het gezien in mijn droom. Ik kom je halen!”

Het was een hele poos stil.

Toen zei Albino: “Ik heb ook gedroomd.” En hij vertelde haar van de brandende struik. Zij zat hem stomverbaasd aan te kijken.

“Wat is er? Heb ik iets verkeerd gezegd?”

“Stommeling!” zei ze. “Snap je het niet? Hoezeer heeft Mozes niet tegengestribbeld toen hij geroepen werd voor zijn taak!”

Het was alsof er een bliksemschicht door hem heen ging. Het besef voer door zijn hersens en hij voelde zich op z’n nummer gezet.

Tegen de middag zat hij weer in de bus, richting Belluno. Te zeggen dat het afscheid hem zwaar was gevallen is zondermeer te licht uitgedrukt. Ze hadden in elkaars armen gelegen. Ze hadden gehuild en eigenlijk wilden zij elkaar niet loslaten. Het was geweest alsof zij samen al een heel lang leven met elkaar hadden gedeeld.

Hij schudde nog steeds in opperste verbijstering zijn hoofd. Hoe had dit kunnen gebeuren? Hoe is het mogelijk dat hij in zo’n korte tijd zo’n intieme relatie met iemand had kunnen hebben? En nu, nu moesten zij alweer uit elkaar. Ze moesten ieder hun eigen leven gaan leiden, hun eigen weg gaan.

Hij had niet gewild dat zij hem naar de bus zou brengen, dat zou hij niet hebben aangekund! Het afscheid was zo al hevig genoeg. Beiden hadden rode, betraande ogen gehad toen ze elkaar eindelijk loslieten. Een paar maal had hij een brok in z’n keel moeten wegslikken voordat hij iets kon zeggen.

“Het ga je goed.” Zijn stem had hees en beverig geklonken.

Zij had gesnikt: “Wees niet bang. God zal je begeleiden. Alles zal goed komen. Ik zal je alleen vreselijk missen.”

Hij was de krakende trap afgelopen. Toen hij beneden de deur uitkwam had hij niet de moed kunnen opbrengen om naar boven te kijken. Langzaam was hij de straat uitgelopen, tot aan de hoek. Toen durfde hij even om te kijken.

Zij hing uit haar raam. Ze stak haar arm op en hij zwaaide terug. Even lachte zij en haar gezicht was weer even de zon. En zij verdween.

Uiteraard kon hij gedurende de reis aan niets anders denken dan aan haar. De problemen die hem te wachten stonden bij zijn terugkeer op het seminarie interesseerden hem op dat moment niet.

Tegen vijf uur sjokte hij door het hek van de toegangspoort. Vreemde en verbaasde blikken werden van alle kanten naar hem geworpen. Hij wist wat zij dachten, waar zij met elkaar over fluisterden. Het liet hem koud.

Voordat hij zijn spullen op de slaapzaal kon brengen kwam het hoofd van de huishouding op hem toe. “Broeder Luciani, u wordt direct verwacht in de kamer van de rector!”

Het was slechts één dag later toen hij weer op de deur van die kamer klopte. Eén dag later! Hij had echter het gevoel alsof terugkwam van een wereldreis.

Angelo Santin zat weer achter zijn bureau, net als de vorige dag. Alsof hij al die tijd op Albino had zitten wachten.

“Ga zitten, broeder,” zei hij vriendelijk. Hij stak meteen van wal. “Je bent toch maar teruggekomen?”

Albino knikte.

“Beviel het burgerlijke leven je niet?”

Toen werd Albino plotseling rustig. Ineens wist hij wat hij moest zeggen en hij voelde zich zeker van zichzelf worden. Had Eva hem niet voorgehouden dat God hem zou helpen? Welnu, wat kon hem dan nu gebeuren? “Het burgerlijk leven beviel mij uitstekend, eerwaarde.”

Santin trok verbaasd een wenkbrauw op. “Zo? Waarom ben je dan toch teruggekomen?”

“Ik heb een taak te vervullen, eerwaarde. God heeft mij teruggestuurd. Hij heeft een bijzondere opdracht voor mij.”

Santin zweeg een poos en keek de knaap tegenover hem strak en onderzoekend aan.

Toen zei hij langzaam: “Wie ben ik dan om tegen de wil van God in te gaan? Als jij daar zo zeker van overtuigd bent? Goed, Albino Luciani, welkom terug. Ik ben blij dat het verloren schaap weer terug is in de kudde.”

Albino boog zijn hoofd. “Eerwaarde, ik heb gezondigd. Ik heb een ernstige zonde begaan. Ik...”

“Wie niet, broeder Luciani? Wie niet? Ik weet wat je wilt zeggen, ik kan het wel raden. Maar geloof me, wij zijn allemaal wel eens zwak. Wij zijn mensen, weet je, met onze fouten en zwakheden. En als er onder ons iemand is die beweert hij nog nooit een keer heeft toegegeven aan al die verleidingen dan is hij een leugenaar. Wat ik in jou waardeer is dat jij er eerlijk voor uitkomt. Dat jij bereid bent om je verantwoordelijkheid ervoor te nemen. En waar ik nog meer bewondering voor heb is het feit dat jij desondanks toch bent teruggekomen. Dat je ondanks alles je roeping wilt blijven volgen.”

Santin stond op, liep op Albino toe en legde zijn handen zegenend op zijn hoofd. Hij zei: “Albino Luciani, jij bent een goed mens. God heeft een goede keuze gemaakt. Ga daarom in vrede, want God zal je zeker helpen.”

Albino schoot vol. Schokkend begon hij te huilen, daarbij niet in de laatste plaats aan Eva denkend die hem dit had voorspeld. Na een poosje kwam hij weer wat tot bedaren. “Dank u, eerwaarde,” snotterde hij.

“Het is goed broeder. Kom op. Knap je een beetje op, kleed je om en maak een afspraak voor de biecht.”

En het leven hernam zijn gewone gang. Albino studeerde af en werd tot priester gewijd. Op zijn eigen verzoek gebeurde dat in de kerk van zijn geboortedorp Canale d’Agordo, waar hij tot kapelaan werd benoemd.

Op de zondag waarop hij werd geïnstalleerd zat de kerk barstensvol. De inwoners van Canale waren er groots op dat iemand uit hun eigen midden hier

tot priester werd gewijd. Zelfs zijn vader, de socialist, was meegekomen, trots als hij was. En zijn zoon stelde hem niet teleur. Zijn eerste preek ging over wat hem dwars zat: de armoede van de bevolking.

De mensen waren erg ingenomen met die goedlachse kapelaan. Ze deden iets wat normaal nooit gebeurt in een kerk: ze applaudisseerden! Hij werd er verlegen onder. Zo bijzonder was hij toch ook weer niet.

Bijna tegen het einde van de mis, na het amen van het laatste gebed, deed hij zijn ogen open. Toen zag hij haar. Hij zag haar opstaan. Zij had vlakbij de uitgang gezeten en zij zag dat hij haar had ontdekt. Zij zwaaide naar hem en zij lachte, haar gezicht weer als de zon!

Hij wilde onmiddellijk naar haar toestormen, maar er was een menigte tussen haar en hem en al die mensen wilden hem de hand schudden om hem te feliciteren. Nog eenmaal zwaaide ze en verdween toen. Hij wist dat hij haar nooit meer terug zou zien.

6

Het was aangenaam op de brug van de 'Clara'. Henrique Gonzales genoot van de ochtendzon die de Middellandse Zee een mooie gloed gaf. Een verkoelend briesje speelde door zijn haren.

Gonzales was echter niet de kapitein van de Clara. Die stond naast hem met een verrekijker voor zijn ogen. Hij bestudeerde de Afrikaanse kustlijn die in het zuidwesten te zien was.

De Clara was een Italiaans vrachtschip. Twee dagen eerder was het vanuit haar thuishaven Genua vertrokken en had sindsdien een westelijke koers aangehouden. Nu kwam haar eerste bestemming in zicht, de havenstad Tetouan in Spaans Marokko. Daar zou een deel van haar lading worden gelost waarna zij haar reis naar Mexico zou voortzetten.

Gonzales ging niet mee naar Mexico. Hij zou in Tetouan afstappen want dan zat zijn taak erop. In tegenstelling tot de rest van de bemanning was hij ook geen Italiaan, maar een Spanjaard. Officieel behoorde hij ook niet tot de bemanning. Hij was een geheim agent en zijn taak was om toezicht te houden op een deel van de lading, het deel dat in Tetouan zou worden gelost.

Het was eind juli 1936. In Spanje was een burgeroorlog uitgebroken. De nationalistten van generaal Franco streden tegen de republikeinen om de heerschappij over het ernstig verdeelde land. In Spaans Marokko was Franco begonnen een leger te vormen, maar die moest wel worden bewapend. Franco had goede en machtige vrienden, geestgenoten zoals de Duitse führer Adolf Hitler en de Italiaanse duce Benito Mussolini. Die waren maar al te graag bereid om zijn leger goed uit te rusten.

Toen de Clara uit Genua vertrok bestond een deel van haar lading dan ook een grote hoeveelheid wapens. Voornamelijk infanteriewapens zoals geweren en machinepistolen, verpakt in een dertigtal houten kisten.

Gonzales had opdracht gekregen om toezicht te houden op de kostbare zending en tot nu was alles volgens schema en zonder problemen verlopen. Zijn uitje naar Italië was een eenvoudige missie geweest en hij had die dan ook als uiterst plezierig ervaren.

Hij kon nu steeds beter de haven van Tetouan zien. Duidelijk zag hij de huizen en andere gebouwen staan. Die avond zou hij daar met zijn kameraden weer gaan stappen. Hij kende een bar waar ze uitstekende wijn schonken.

“Daar komt de loodsboot,” merkte de kapitein op terwijl hij met zijn vinger in de richting van de haven wees.

Gonzales zag inderdaad vanuit de aangegeven richting een vrij snelle boot naderen. Daarachter zag hij er nog een. Hij maakte de kapitein daarop attent. Met zijn verrekijker voor zijn ogen draaide hij zijn hoofd een kwartslag om. “Die zal wel voor hem bedoeld zijn,” zei hij. Vanuit de richting van de Straat van Gibraltar was een schip verschenen en zo te zien koerste die ook in de richting van Tetouan.

Een paar minuten later kwam de loodsboot langs zij de Clara, die inmiddels vaart had geminderd. Op last van de kapitein had het dek personeel een touwladder langs de bakboordwand neergelaten. Behendig klom een man omhoog. Gonzales keek naar de tweede loodsboot en kwam tot zijn verbazing tot de ontdekking dat die niet naar het andere schip was gevaren maar dicht in de buurt van zijn collega was gebleven. Hij keek weer naar de touwladder. Een tweede man was achter de loods naar boven geklauterd. En een derde en een vierde kwam aan boord. Hij trok de kapitein aan z’n mouw. “Wat gebeurt er?” riep hij.

Plotseling verschenen er pistolen in de handen van de mannen die aan boord waren gekomen. Met verbijstering keken de mannen vanaf de brug toe hoe de matrozen plat op het dek gingen liggen met hun handen in de nek. “Het is een overval!” schreeuwde Gonzales toen de waarheid plotseling tot hem doordrong. Maar het was te laat. Rennende voetstappen over de stalen trap. Twee mannen met pistolen in hun hand verschenen op de brug. De kapitein en de roerganger waren totaal verrast en staken hun handen omhoog. Gonzales had geen andere keus dan hetzelfde te doen. Vlak voordat hij opdracht kreeg om te gaan liggen zag hij dat de tweede ‘loodsboot’ ook langs zij was gekomen.

Al dagenlang heerste er een hittegolf in New York en het was op de ochtend van die dinsdag, de elfde augustus, al behoorlijk benauwd in het hoofdbureau van politie dat in Manhattan stond. Roberto Bianchi had zijn stropdas dan ook wat minder strak geknoopt en het bovenste knoopje van zijn overhemd losgemaakt. Detective-sergeant Bianchi was lid van een speciale unit die zich bezighield met de bestrijding van de georganiseerde misdaad. Hij liep nu zijn afdeling op met

een bekertje water in zijn hand. Hij had daarvoor gekozen omdat hij het te warm vond voor koffie, hoewel hij beseftte dat hij ook het water weer moest uitzweten. Zuchtend ging hij achter zijn bureau zitten en keek de rapporten door, vooral die van de vorige dag. Omdat hij in het weekend piketdienst had gedraaid was hij ter compensatie daarvan op maandag vrij geweest en hij had die dag samen met zijn gezin doorgebracht. Vanwege de hitte hadden hij en zijn vrouw besloten om met hun kinderen, die zomervakantie hadden, naar het strand te gaan. Het waren van die gelegenheden waar hij intens van genoot, temeer omdat die vanwege zijn drukke werk niet zo vaak voorkwamen.

Twee kinderen hadden zij, een dochter en een zoon. Faye was nu dertien en George elf. Een koningskoppel noemde Anny dat. Vijftien jaar was hij nu met haar getrouwd. Anny was een echte Amerikaanse, geboren en opgegroeid in New York. Zij had het nooit tegen hem gezegd, maar kennelijk had zij een zwak voor mooie Italiaanse mannen. Hij was niet gegaan voor een meisje uit zijn eigen Italiaanse gemeenschap. Niet omdat hij ze minder aantrekkelijk vond, maar gewoon omdat hij als een blok was gevallen voor de mooie blonde Anny. Zijn vader had nogal wat bedenkingen gehad, maar Roberto had hem te verstaan gekregen dat zij nu in Amerika woonden en niet in Italië; hij voelde zich Amerikaan en wilde dan ook als Amerikaan door het leven gaan en zich gebonden willen voelen aan de Italiaanse gemeenschap. Een jaar later waren ze dan ook getrouwd.

Inderdaad kwam hij zelf uit een gemeenschap van Italianen die zich in Brooklyn had gevestigd. In feite was hij in Feltre geboren, dat in het noorden van Italië ligt, ergens in de uitlopers van de Alpen. Desondanks kon hij zich vrijwel niets van zijn geboorteland herinneren. Toen hij drie was hadden zijn ouders de daar heersende armoede ontvlucht en waren naar de Verenigde Staten geëmigreerd. Roberto was dus in feite als een Amerikaanse jongen opgegroeid en na zijn schooltijd was hij bij de New Yorkse politie aangenomen. Dat was een jongensdroom geweest en hij zag dan ook kans om snel carrière te maken. Na de gebruikelijke straatdienst was hij bij de recherche terechtgekomen en nu was hij lid van het speciale team dat was opgericht vanwege de toenemende georganiseerde criminaliteit.

Terwijl hij trachtte zijn aandacht op de rapporten te richten kwam luitenant Collins naar zijn bureau lopen. Hij was het adjunct-hoofd van de afdeling. “Ik heb een klusje voor je, Bianchi,” begon hij, “het zal wel niet veel te betekenen hebben, maar voor de zekerheid moet je het toch maar even bekijken.”

“Wat is het?” vroeg Roberto.

“Ik ben gebeld door de Immigratiedienst. Zij hebben daar iemand zitten die een nogal vreemd verhaal heeft opgehangen. Zij dachten dat het wel iets voor ons kon zijn. Zoek jij dat eens voor me uit.”

Een halfuur later zat Roberto samen met zijn vaste maat John Cassidy in een spreekkamer van de Immigratiedienst. Tegenover hen zat een Spanjaard die

beweerde Henrique Gonzales te heten. Hij was afkomstig van een Italiaans vrachtschip dat de dag ervoor de haven was binnengelopen. Hij had verklaard dat hij op dat schip, de 'Clara', gevangen had gezeten en dat hij in de voorgaande nacht kans had gezien te ontsnappen. Hij had nu politiek asiel aangevraagd.

"U kunt niet bewijzen dat u bent wie u beweert te zijn," zei Roberto tegen hem. Een tolk vertaalde zijn woorden in het Spaans.

De man schudde zijn hoofd. Hij had zijn papieren moeten vernietigen om te voorkomen dat zijn kidnappers achter zijn ware identiteit zouden komen.

"Waarom?"

Via de tolk verklaarde Gonzales dat hij een geheim agent was. Dat had hij al eerder aan de ambtenaren van de immigratiedienst verteld en die hadden navraag gedaan bij de Spaanse ambassade. Daar kenden zij geen Henrique Gonzales. Roberto confronteerde hem daarmee.

Die schudde zijn hoofd. Hij zei dat hij niet in dienst was van de officiële Spaanse overheid, maar van de nationalisten.

"U bent een geheim agent van Franco?" vroeg Roberto.

"Si," zei de man hoofdknikkend.

Roberto wisselde even een blik met Cassidy die net zo verbaasd was als hij.

"Waarom was u dan aan boord van dat vrachtschip, de Clara? U heeft politiek asiel aangevraagd, dus ga ik ervan uit dat u dat gewoon kunt vertellen zonder dat u verantwoording aan uw leider hoeft af te leggen?" vroeg hij vervolgens aan Gonzales.

Wat de man vervolgens vertelde deed de beide rechercheurs hun haren te berge reizen.

Het bleek dat de Clara een grote lading vuurwapens aan boord had, bestemd voor het nationalistenleger van Franco. Vlak voor de havenstad Tetouan waar de wapens zouden worden gelost, was de Clara gekaapt. Gonzales had eerst gedacht dat de overvallers leden van de republikeinen waren die op die manier zich van de wapens hadden meester gemaakt. Daarom had hij zich genoodzaakt gezien om zijn papieren te vernietigen. Wanneer de republikeinen wisten wie hij werkelijk was zou hij meteen zijn geëxecuteerd.

Maar al gauw bleek dat de kapers helemaal geen republikeinen waren. Zij waren zelfs geen Spanjaarden! Onderling spraken zij Italiaans.

Intussen was de Clara door de Straat van Gibraltar de Atlantische Oceaan opgevaren. De bemanning had opgesloten gezeten in hun verblijven. De tocht duurde echter dagen en van tijd tot tijd mochten ze onder begeleiding van een gewapende wacht zich op het bovendek ophouden. Daarbij hadden ze gemerkt dat de Clara constant een westelijke koers had aangehouden. Na verloop van tijd werd iedereen weer in de verblijven opgesloten. In de nacht voeren zij een haven binnen en een van de matrozen had verbaasd opgemerkt dat hij het als New York herkende. De douane was aan boord gekomen en de gevangenen kregen het bevel zich stil te houden. Nadat die weer van boord was gegaan werd met het

lossen begonnen. Vanuit een patrijspoort had Gonzales gezien hoe de hem bekende houten kisten op de kade werden getakeld en vervolgens met vrachtwagens afgevoerd. Daarna was de bewaking wat minder streng geworden, of waarschijnlijk was onachtzamer een beter woord. In ieder geval zagen twee mannen hun kans schoon om te ontsnappen. Een van die twee was Gonzales. Maar hij was direct opgepakt door een patrouille van de politie en omdat hij zich niet kon identificeren en geen verklaring kon geven van zijn aanwezigheid was hij overgedragen aan de Immigratiedienst.

Er volgde direct spoedberaad. Het verhaal van Gonzales zat de leiding van het team niet lekker. Wanneer je sprak over georganiseerde misdaad dan sprak je in New York al gauw over de maffia. En het had er nu alle schijn van dat de maffia op slinkse wijze in bezit was gekomen van een zeer grote partij vuurwapens.

Er werd direct een onderzoek ingesteld naar de 'Clara'. Het bleek echter dat die direct na het lossen weer was vertrokken.

Inmiddels was ook de tweede ontsnapte man van de 'Clara' gevonden. Hij bleek een Italiaanse matroos te zijn en toen hij werd verhoord bevestigde die Gonzales' verhaal.

Het team kwam nu in actie. De havenautoriteiten werden gehoord. De 'Clara', bleek New York helemaal niet als bestemming te hebben gehad. Zij had toestemming gevraagd om de haven binnen te lopen om een noodzakelijk reparatie te laten uitvoeren. Daarna zou zij haar reis naar Mexico voortzetten. Het was meteen duidelijk dat dit een smoes moet zijn geweest.

De douane was aan boord geweest om de lading te verzegelen zodat die niet in de Verenigde Staten gelost zou kunnen worden, maar het was het team bekend dat de douane geïnfiltreerd was door de maffia. Niet alleen liep de overheid op die manier veel invoerrechten mis, maar ook werden er veel dingen in- en uitgevoerd waar de autoriteiten totaal geen zich op hadden. Veel van die contrabande bestond uit sigaretten, alcoholische dranken, namaak merkartikelen, maar ook wapens en explosieven. En dat laatste leek nu het geval te zijn.

Een onderzoek naar de corrupte douaneambtenaren die bij de 'Clara' betrokken waren geweest had weinig zin, wisten ze. Zij waren slechts kleine vissen in het grote netwerk van de maffia. Doorgaans kenden zij niet eens hun opdrachtgevers, want daar werd zorgvuldig voor gezorgd. Besloten werd dan ook om daaraan geen kostbare tijd te verspillen; zij zouden later aan de beurt komen.

Wel werden er een aantal havenarbeiders verhoord. En zo kreeg het team idee wat er met de wapens was gebeurd. Die bleken nog steeds in de haven te zijn. Er werd een loods gelokaliseerd waar de houten kisten naartoe waren gebracht en een observatieploeg werd er heen gestuurd. En die had succes, want zij rapporteerden dat de loods onopvallend maar toch zwaar bewaakt werd en dat een aantal van die bewakers waren herkend als leden van de Genovese-familie.

In die tijd werd in New York de dienst voornamelijk uitgemaakt door twee gerenommeerde maffiafamilies: Genovese en Gambino. De vakbond van de havenarbeiders was geïnfiltrerd door de Gambino-familie, maar men kreeg de indruk dat beide families in deze zaak nauw met elkaar samenwerkten. Dat was op zich niet zo vreemd geredeneerd want het team wist dat de Gambino's in Italië een hele grote familie vormden. Hun afdeling in New York werd dan ook het 'filiaal' genoemd. De leider heette Paolo Gambino en die woonde op Sicilië terwijl zijn broer Carlo het filiaal in New York leidde.

Dit was voor het rechercheteam van Roberto Bianchi dan ook meteen de link. De familie in Milaan had kennis van de grote wapenzending naar Franco en overviel de 'Clara'. Na aankomst in New York moest het filiaal daar het karwei afmaken. Verder was bekend dat Gambino regelmatig samenwerkte met de iets grotere Genovese-familie. De families, die bestuurd werden als grote bedrijven, begrepen dat samenwerking meer opleverde dan elkaar te bestrijden. Daarom werd, onder andere in New York, elkaars werkgebied scherp afgebakend en daar waar nodig ondersteunden zij elkaar.

Op die manier was er nu een situatie ontstaan waarin de maffia in het bezit was gekomen van een zeer grote hoeveelheid vuurwapens, groot genoeg om er een legeronderdeel ter grootte van een bataljon mee te bewapenen.

Zo'n grote en uitstekend bewapende misdaadorganisatie was voor de politie uiteraard en levensgevaarlijke bedreiging. Desondanks had het team niet het idee dat de families de wapens voor zichzelf wilden houden. Doorgaans hadden zij mogelijkheden genoeg om aan wapens voor eigen gebruik te komen. Nee, het was waarschijnlijker dat deze partij voor de zwarte handel was bestemd. Vooral in een aantal Zuid-Amerikaanse landen zaten genoeg dictators en andere duistere elementen die er veel voor over hadden om hun strijdgroepen te bewapenen, juist omdat zij dat vaak niet via de legale weg konden doen. Illegale wapenhandel was in dat gebied een zeer lucratieve onderneming.

Het team zag zich daarom voor de taak gesteld te voorkomen dat deze wapens op die manier in het zwarte circuit terecht zouden komen. Maar tevens was het een uitgesproken kans om daarmee de kopstukken van zowel de Genovese- als de Gambino-familie op te pakken en hen daarmee een vernietigende slag toe te brengen.

Er was echter een maar en een niet zo kleintje ook.

Omdat deze zaak een internationaal karakter had, vooral omdat de wapenzending officieel van de Italiaanse overheid was, had de politie de plicht om dit aan de federale recherche, de FBI, te melden. En de FBI vormde een probleem.

In 1935 was het Federal Bureau of Investigation opgericht als officieel federaal recherchebureau. Oorspronkelijk was het al in 1924 opgericht als BI ofwel Bureau of Investigation. De directeur, J. Edgar Hoover, had vanaf het begin er hard aan gewerkt om van het bedrijf een landelijk overspannend onderzoeksbureau te maken. Daarbij ging het vooral om federale misdrijven, dus

misdrijven die de grenzen van de diverse staten overschreden of een bedreiging vormde voor de federale overheid. Daarbij had Hoover echter soms vreemde ideeën. Zo gold er in die jaren bij de FBI een beleid dat erop neer kwam dat erkend werd dat er weliswaar sprake was van georganiseerde misdaad binnen de Verenigde Staten, maar dat die niet een zodanig omvang had dat het een federale aanpak noodzakelijk maakte. Het bestaan van een strikte organisatie van een omvang die het hele land en zelfs ver daarbuiten zou omvatten werd daarom categorisch door Hoover en zijn staf ontkend.

De politiekorpsen van Chicago, Los Angeles, New Orleans en New York waren op dat gebied al veel verder. Zij kenden de ware omvang van de maffia en hadden speciale eenheden opgericht om die te bestrijden, niet in de laatste plaats omdat de economie grote schade opliep door de activiteiten van de maffia.

Zij hadden de diverse families aardig in kaart gebracht en hadden daarmee op dat gebied een vrij behoorlijke deskundigheid opgebouwd.

Desondanks bleef de FBI vasthouden aan het eigen beleid. Alleen wanneer er sprake was van een federaal misdrijf was het hun zaak. Anders niet!

Ook in deze zaak hield de FBI hieraan vast. De politie wilde de door de maffia gekaapte wapenzending blijven volgen doormiddel van een undercoveroperatie om op die manier een mogelijkheid te creëren om twee vliegen in één klap te slaan. De kans om beide families tegelijk op te rollen zou een geweldig succes voor de New Yorkse politie zijn.

De FBI wilde daar niets van weten. Zij erkenden de Genovese en Gambino families niet als een maffiaorganisatie en zelfs niet als een internationaal opererende criminele bende. Voor hen gold maar één ding: de wapens moesten worden opgespoord en in beslag worden genomen waarna die aan de rechtmatige eigenaar moesten worden teruggegeven. Natuurlijk was het wel hun streven om de daders te arresteren en voor het gerecht te brengen, maar dan als wapensmokkelaars en niet als maffialeden.

Het werd een openlijk ruzie tussen het team en de FBI. En de laatste won, bijna zoals gewoonlijk. Het federale belang ging boven het plaatselijke.

Wel werd afgesproken dat het een gezamenlijke actie van de FBI en de New Yorkse politie zou gaan worden. Tandenknarsend moesten Bianchi's bazen zich daarbij neerleggen.

De actie stond gepland op vrijdagavond, de veertiende. Roberto woonde in de loop van de middag op het hoofdbureau de briefing bij die eraan voorafging.

De observatieploeg had ontdekt dat de hele partij vuurwapens zich nog steeds in de betreffende loods lagen, maar dat mannen van de Gambino-familie druk bezig waren om die zodanig te verpakken dat die onopgemerkt kon worden afgevoerd en dat kon nu elk ogenblik gebeuren. Dat was dan ook de reden waarom was besloten dat de inval in de loods nu moest plaatsvinden.

De tactiek werd besproken, afspraken gemaakt, horloges met elkaar gelijkgezet en nogmaals moest iedereen exact herhalen wat de hem toebedeelde taak was.